

Tilltalade 2 st

Parter och domslut

Jarl Oddvar Lönnerkrantz

Parter

Tilltalad

JARL ODDVAR Lönnerkrantz, 19770213-4094
Sösdala 2070, 282 73 Sösdala

Offentlig försvarare genom substitution

Advokat Sanna Herlin
Tre Advokater HB
Stortorget 29, 211 34 Malmö

Offentlig försvarare

Advokat Magnus Lundh
Tre Advokater HB
Stortorget 29, 211 34 Malmö

Åklagare

Assistentåklagare Jonas Andersson
Åklagarmyndigheten
Åklagarkammaren i Kalmar
Box 21003, 200 21 Malmö

Domslut

Åtal som Jarl Oddvar Lönnerkrantz frikänns från

Grovt fornminnesbrott, 2 kap 21 § 1 st 2 p och 2 st kulturmiljölagen (1988:950), 2019-01-01 till 2020-04-01, Hässelholms kommun

Företagsbot

Begäran om företagsbot avslås.

Detta är en avskrift av en elektronisk originalhandling.

Postadress

Box 135
281 22 HÄSSELHOLM

Besöksadress

Tingshusgatan 3
HÄSSELHOLM

Expeditionstid

måndag - fredag
08:00-16:00

Telefon

0451-487 00

E-post

hasselholms.tingsratt@dom.se

Webb

www.hasselholmstingsratt.domstol.se

Ersättning och återbetalning

Magnus Lundh får ersättning av staten med 154 916 kr. Beloppet fördelas enligt följande:

- 104 427 kr arbete
- 18 225 kr tidspillan
- 1 281 kr utlägg
- 30 983 kr mervärdesskatt

Staten ska stå för kostnaderna.

Maral Otetileu

Parter

Tilltalad

MARAL Otetileu, 19691280-3969
Sösdala 2070, 282 73 Sösdala
Medborgarskap: Kazakstan

Offentlig försvarare

Advokat Sven Severin
Severin & Carlberg Advokater KB
Gustav Adolfs torg 8 A 1 tr, 211 39 Malmö

Åklagare

Assistentåklagare Jonas Andersson
Åklagarmyndigheten
Åklagarkammaren i Kalmar
Box 21003, 200 21 Malmö

Domslut

Åtal som Maral Otetileu frikänns från

Grovt fornminnesbrott, 2 kap 21 § 1 st 2 p och 2 st kulturmiljölagen (1988:950), 2019-01-01 till 2020-04-01, Hässleholms kommun

Företagsbot

Begäran om företagsbot avslås.

Ersättning och återbetalning

Sven Severin får ersättning av staten med 131 273 kr. Beloppet fördelas enligt följande:

- 91 143 kr arbete
- 12 825 kr tidspillan
- 1 050 kr utlägg
- 26 255 kr mervärdesskatt

Staten ska stå för kostnaderna.

Yrkanden

Stämningsansökan, aktbilaga 18, 2022-01-12, åtalspunkt 1

Åklagaren har begärt att Jarl Oddvar Lönnerkrantz och Maral Otetileu ska dömas för grovt fornminnesbrott (antal brott: 2) enligt 2 kap 21 § 1 st 2 p och 2 st kulturmiljölagen (1988:950).

Gärningsbeskrivning

1.1 GROVT FORNMINNESBROTT (Oddvar Lönnerkrantz och Maral Otetileu) (5000-K1508534-19)

Oddvar Lönnerkrantz och Maral Otetileu har tillsammans och i samförstånd olovligen anlagt byggnader och utfört markarbeten varigenom de ändrat eller skadat fornlämningen Vätteryds gravfält L1990:1893 och dess tillhörande fornlämningsområde. Det hände mellan den 1 januari 2019 och den 1 april 2020 på Vätteryds gravfält inom fastigheterna Sösdala 15:14 och Sösdala 64:3, Hässleholms kommun.

Maral Otetileu och Jarl Oddvar Lönnerkrantz begick gärningen med uppsåt.

Brottet bör bedömas som grovt eftersom fornlämningen är särskilt omfattande och skyddsvärd samt då Maral Otetileu och Oddvar Lönnerkrantz alltjämt fortsatt ändra eller skada fornlämningen trots att de informerats av myndigheter om att de saknar tillstånd för sina åtgärder.

Företagsbot

Åklagaren har begärt att Jarl Oddvar Lönnerkrantz ska betala företagsbot med 75 000 kr.

Åklagaren har begärt att Maral Otetileu ska betala företagsbot med 75 000 kr.

Skäl

Åklagarens yrkanden m.m.

Åklagarens yrkanden har fått den slutliga utformning som anges under rubriken Yrkanden ovan genom de ändringar som framgår av bilaga 1.

Åklagaren har till förtydligande av vilka byggnader han menar har anlagts och vilka markarbeten som utförts samt på vad sätt de skadat fornlämningen och dess tillhörande fornlämningsområde hänvisat till handling benämnd Komplettering, daterad den 24 februari 2020, se bilaga 2, s. 1-3 fram till rubriken Samlad bedömning.

Vad avser *område 1*, bilaga 2 har åklagaren förtydligt att han såvitt avser det området endast gör gällande skador eller ändringar, som påverkat upplevelsen av fornlämningen med tillhörande fornlämningsområde.

I den mån anläggandet av byggnader och markarbeten inte skadat fornlämningen och dess fornlämningsområde har åklagaren förtydligt att han i enlighet med gärningsbeskrivningen gör gällande att Oddvar Lönnerkrantz och Maral Otetileu i vart fall ändrat denna.

Åtgärderna bestående i anläggande av byggnader och utförande av markarbeten har enligt åklagaren varit olovliga, eftersom Oddvar Lönnerkrantz och Maral Otetileu inte begärt tillstånd till dessa på sätt krävs enligt lag. De har enligt honom agerat uppsåtligen, bl.a. eftersom de fått information att de saknade nödvändiga tillstånd för åtgärderna. Agerandet har slutligen enligt åklagaren skett tillsammans och i samförstånd, bl.a. eftersom Oddvar Lönnerkrantz och Maral Otetileu bedrivit verksamhet tillsammans.

Åklagaren har, efter att rätten i anledning av den åtalade gärningen påstås ha begåtts under en period som innefattar tid såväl före som efter en lagändring av bestämmelserna om företagsbot gett parterna tillfälle att yttra sig, uppgett att han anser att bestämmelserna om företagsbot bör tillämpas i sin tidigare lydelse.

Vad avser storleken på yrkad företagsbot har åklagaren slutligen uppgett att han tagit hänsyn till reglerna om sanktionskumulation vid bestämmandet av den yrkade botens storlek.

De tilltalades, tillika motparternas, inställning till åtalet och talan om företagsbot*Oddvar Lönnerkrantz*

Oddvar Lönnerkrantz har förnekat gärningen. Han har dock vitsordat att han anlagt byggnader och utfört markarbeten på fastigheten Sösdala 15:14, som gränsar till gravfältet, samt att han använt en väg som går över gravfältet, men gjort gällande att hans åtgärder inte har inneburit att fornlämningen och dess tillhörande fornlämningsområde skadats eller ändrats. I vart fall har han saknat uppsåt till gärningen. Han har inte heller varit oaktsam. Han har också gjort gällande att han och Maral Otetileu inte agerat tillsammans och i samförstånd. Slutligen är gärningen under inga omständigheter att bedöma som grovt brott.

Han har bestritt yrkandet om företagsbot. Han har utöver sin inställning i skuldfrågan gjort gällande att han inte är näringsidkare och inte heller bedriver näringsverksamhet. I vart fall ska företagsboten, med hänsyn till de effekter denna skulle få på hans ekonomi, utgå med ett lägre belopp än vad åklagaren har yrkat.

Maral Otetileu

Maral Otetileu har förnekat brott. Hon har bestritt att någon byggnad anlagts eller något markarbete utförts på fornlämningen på fastigheten Sösdala 64:3. Hon har vidare bestritt att hon skulle ha utfört sådana åtgärder tillsammans och i samförstånd med Oddvar Lönnercrantz på den av henne ägda fastigheten Sösdala 15:14, som hon förvärvade och tillträdde den 15 juli 2019. Hon har inte varit delaktig i eller haft något inflytande över de arbeten som utförts på fastigheten Sösdala 15:14, som hon gjort gällande påbörjades i september/oktober 2019. Hon har också bestritt att fornlämningen med tillhörande fornlämningsområde skulle ha ändrats eller skadats. Under alla omständigheter är brottet inte att bedöma som grovt. Hon har vidare gjort gällande att hon saknat varje form av uppsåt och hävdat att hon inte heller varit oaktsam.

Hon har också bestritt yrkandet om företagsbot och har under alla förhållanden gjort gällande att av åklagaren yrkat belopp är för högt med hänsyn till effekterna det skulle få för hennes ekonomi.

Tidpunkt för delgivning av stämningsansökan

Parterna har vid huvudförhandlingen informerats om att var och en av Oddvar Lönnerkrantz och Maral Otetileu delgavs ansökan om stämning den 23 augusti 2022.

Anmärkning

Under rubriken Yrkanden ovan står inom parantes noterat att det rör sig om två brott. Tingsrätten, som inte kan påverka denna formulering som är en följd av inställningar i verksamhetsstödet Diba, anmärker att åklagaren endast åtalat var och en av Oddvar Lönnerkrantz och Maral Otetileu för en gärning och då gemensamt och i samförstånd.

Vidare noteras att yrkandena om företagsbot inte i verksamhetsstödet Diba kan få den utformning som framgår av bilaga 1.

Bevisning

Åklagaren har åberopat den bevisning som framgår av bilaga 1.

Såväl Oddvar Lönnerkrantz som Maral Otetileu har åberopat syn på den i målet aktuella platsen. Därutöver har de åberopat delar av en anmälan daterad den 29 november 2019, en promemoria upprättad av Philip Zander den 6 maj 2020, en promemoria upprättad av Tomas Borg den 3 december 2019, delar av Mark- och miljödomstolen i Växjö dom, delar av Riksantikvarieämbetets rapport Fornlämningsområde - en möjlighet eller svårighet? samt vissa fotografier från den 22 juli 2019, 29 november 2019, den 3 december 2019, den 23 mars 2020, den 30 april 2020 och den 25 februari 2020.

De har också sakframställningsvis hänfört sig till en begäran om omprövning av taxeringsbeslut samt senare beslut från Skatteverket i frågan.

Sakframställningarna

Åklagaren har sakframställningsvis anfört i huvudsak följande.

Fornlämningen är ett gravfält med resta stenar. Fornlämningen har hos Riksantikvarieämbetet benämningen L 1990:1893. Fornlämningen skyddas genom kulturmiljölagen (KML). Det är inte enbart fornlämningen i sig som skyddas av lagen, utan även det område runt omkring som behövs för att ge fornlämningen tillräckligt utrymme med hänsyn till dess art och betydelse, det s.k. fornlämningsområdet. Gravfältet är inte arkeologiskt fastställt, utan ungefärligt avgränsat utifrån synliga markeringar av gravar, som utgörs av resta stenar ovan mark.

Av noteringar hos Riksantikvarieämbetet framgår bl.a. följande om gravfältet. Det är 250 x 150 meter och består av cirka 200 fornlämningar, varav 15 skeppssättningar, 2 rektangulära stenkretsar och cirka 183 resta stenar. Skeppssättningarna är 10-25 meter långa och 5-8 meter breda och består av resta stenar. I vissa skeppssättningar är de resta stenarna av klumpstenskaraktär och i andra av ”flistyp”. I vissa skeppssättningar är stenarna ställda i sin längdriktning och nästan kant i kant. De resta stenarna är 0,3-2,25 meter höga och 0,5-1,5 meter breda och 0,2-1 meter tjocka. Vissa av stenarna är av klumpstenstyp, medan andra består av flata hällar. En del av dessa är resta, medan andra av dem är ställda på kant i sin längdriktning. I de stenmurar, som delvis begränsar och delvis korsar gravfältet, finns stenar som, uppenbarligen, tidigare varit resta inne på gravfältet. I gravfältets östra del är resta flisor, i två fall, ställda i två rader så att de bildar en rät vinkel. De kan utgöra rester av fyrkantiga stensättningar. Enligt uppgift är dessa undersökta och uppvisade vid undersökningen stolphål i hörnen. Gravfältet har antikvariskt bedömts som en fornlämning.

Enligt en antikvarisk kommentar hos Riksantikvarieämbetet är gravfältet mycket vackert och välvårdat. Under grad av skada har hos ämbetet noterats ”ej skadad”. Under rubriken skadebeskrivning anges dock att flera av skeppssättningarna är skadade. I många fall på så sätt att mindre än hälften av skeppet återstår. Många av de resta stenarna står enligt noteringarna i grupper, och utgör sannolikt rester av skeppssättningar eller andra stenkretsar. En del stenar lutar kraftigt och andra är helt kullfallna.

Vidare finns det noterat att det vid en arkeologisk förundersökning 2014, i form av schaktningsövervakning inom gravfältets norra del, påträffades ett stolphål och ett dike. Gravfältet är Skånes största och bäst bevarade gravfält med resta stenar. På 1800-talet ska det ha funnits mer än 600 resta stenar, men i dag finns endast cirka 375 av dessa kvar. Vid undersökningar utförda på 1950-talet påträffades brandgravar. Gravgåvorna som hittades utgjordes av bronssmycken, glaspärlor och sländtrissor från yngre järnåldern.

I handlingarna från Riksantikvarieämbetet omnämns också en fyndplats, benämnd L 1985:559, på fastigheten Sösdala 15:14. Fyndet gjordes när en kaffeservering anlades på fastigheten. Det var en s.k. trindyxa som påträffades. Trindyxan bedömdes vara en övrig kulturhistorisk lämning. Den förvaras hos den tidigare markägaren.

I fastighetsregisterutdrag för fastigheten Sösdala 15:14 omnämns fornlämningen, L 1990:1893, som alltså är gravfältet.

Själva gravfältet ligger på fastigheten Sösdala 64:3, som ägs av Statens fastighetsverk, och gränsar till fastigheten Sösdala 15:14, som ägs av Maral Otetileu. Gränsen mellan fastigheterna går vid en slänt mellan dessa.

På Maral Otetileus fastighet bedriver hon och Oddvar Lönnerkrantz verksamhet, bl.a. ett café och de har också haft planer på att anlägga en vikingaby. I samband med verksamheten har de anlagt byggnader och utfört markarbeten och därvid skadat eller ändrat såväl fornlämningen som fornlämningsområdet.

Den 29 november 2019 gjorde Länsstyrelsen i Skåne en åtalsanmälan i nu aktuellt ärende. Av åtalsanmälan framgick bl.a. följande.

Länsstyrelsens kulturmiljöenhet kontaktades i september 2019 per telefon av Oddvar Lönnerkrantz, som berättade om planer på att uppföra byggnader m.m. intill Vätteryds gravfält. Han informerades om ett skriftligt samråd skulle genomföras med länsstyrelsens kulturmiljöenhet innan byggnaderna ställdes upp. Vid samma tillfälle informerades han också om gällande lagstiftning enligt 2 kap. KML för fornlämningar och fornlämningsområden.

I slutet av september 2019 blev länsstyrelsen, via telefon, kontaktad av Hässleholms kommuns Miljö- och stadsbyggnadsförvaltning. I samtalet fick länsstyrelsen information om att byggnader olovligen hade uppförts inom fastigheten Sösdala 15:14 samt att det hade körts med maskinfordon inom Vätteryds gravfält.

Den 8 oktober 2019 skickade kommunen kartor över byggnadernas placering, varefter länsstyrelsen öppnade ett tillsynsärende.

Den 14 november 2019 genomförde länsstyrelsen en fältbesiktning, varvid konstaterades att det inom delar av gravfältet förekom grova markskador orsakade av motorfordon, att fyra byggnader hade uppförts i direkt anslutning till gravfältets norra kant samt att det pågick arbete med en femte. Vidare noterades att körning skedde direkt intill till de resta stenarna/gravarna. Bebyggelsen var placerad med ett maximalt avstånd om 10-15 meter till de resta stenarna/gravanläggningarna. Besiktning företogs endast på fastigheten Sösdala 64:3, men det kunde konstateras att markarbeten även pågick på fastigheten Sösdala 15:14.

Den 22 november 2019 fick länsstyrelsen ett flertal foton från Statens Fastighetsverk, som hade besiktigt sin fastighet. Fotona bekräftade länsstyrelsens bedömning av företagna ingrepp samt att de ytterligare hade förvärrats.

Enligt en promemoria, upprättad den 3 december 2019 av kommissarie Tomas Borg, visade Oddvar Lönnerkrantz när han, efter ett förhör på egen begäran på bostadsadressen, under rättades om brottsmisstanke, bl.a. tomtgränsen mellan gravfältet på Sösdala 64:3 och den egna tomten samt uppförda ekonomibyggnader. Han uppgav enligt promemorian också att fastigheten var en lantbruksfastighet och inte omfattades av detaljplan.

Vid tillfället pågick enligt vad som antecknats i promemorian inget arbete på eller intill gränsen mellan fastigheterna. På framsidan av fastigheten Sösdala 15:14 pågick det dock, enligt vad som antecknats, markarbeten med maskiner ut mot riksväg 23 - en parkering för besökande.

Efter kontakt med åklagare informerades Oddvar Lönnerkrantz, enligt promemorian, om att han borde ta kontakt med länsstyrelsen och inte utföra arbeten på mark som berörde eller var i närheten av fastigheten Sösdala 64:3 utan kontakt och samsyn kring de planerade åtgärderna. Oddvar Lönnerkrantz sa, enligt vad som antecknats, att han skulle ta kontakt med länsstyrelsen.

Den 22 juli 2019 gjorde kommun ett platsbesök på fastigheten. Av situationsplaner från den 21 november 2019 respektive den 11 februari 2020 framgår att det under den perioden hade tillkommit ytterligare byggnader på den i målet aktuella platsen.

Under utredningen har det inväntats att det inte krävts bygglov för åtgärderna på fastigheten Sösdala 15:14. Nu aktuellt mål handlar dock inte om huruvida det krävts bygglov eller inte, men frågan om bygglov är relevant utifrån frågan om det funnits uppsåt till den åtalade gärningen. Detta eftersom arbetena på fastigheten med att anlägga byggnader fortsatte trots att

Oddvar Lönnerkrantz och Maral Otetileu, inom ramen för bygglovsprocessen, fått besked att de inte fick fortsätta byggnationerna

Försvaret har sakframställningsvis anfört i huvudsak följande.

Oddvar Lönnerkrantz

Fornlämningen och dess fornlämningsområde är inte fastställt. Gravfältet är ungefärligt avgränsat utifrån resta stenar. Gravfältet ligger inte på en ostörd enslig plats. Det ligger vid riksväg 23 och gränsar till en jordbruksfastighet med bostad. I området pågår i dagsläget förändringar initierade av kommunen, bl.a. anläggande av en cykelbana och ett viltstängsel.

Enligt Riksantikvarieämbetets rapport, Fornlämningsområde - möjlighet eller svårighet? Länsstyrelsernas tillämpning av bestämmelsen om fornlämningsområde 2 kap. 2 § kulturmiljölagen, är bedömningarna av hur ett fornlämningsområde ska bedömas och avgränsas starkt varierande och det råder stora skillnader i myndigheternas bedömningar i dessa frågor.

Oddvar Lönnerkrantz bor och verkar på fastigheten Sösdala 15:14, som ligger bredvid gravfältet. Maral Otetileu är lagfaren ägare till denna och inte han. De flyttade in i mars 2019, men köpet av fastigheten var klart först i juli samma år. Den av åklagaren angivna brottstiden omfattar således en tid under vilken han saknade koppling till fastigheten och platsen.

När han flyttade till fastigheten fanns det redan ett café samt också en parkeringsplats på framsidan. Tidigare ägare hade i omgångar utfört vissa schaktningsarbeten samt också bearbetat tomtmarken på olika sätt. Den landsväg som fanns på platsen före riksväg 23 gick rakt över en del av gravfältet. Vägen drogs om i slutet av 1950-talet och riksväg 23 fick då sin nuvarande sträckning. I samband med bygget av riksväg 23 lades en vägtrumma under marken vid dagens parkeringsplats.

Tvärs över gravfältet går en grusväg. Det finns därutöver en markväg med en alternativ sträckning. Detta för att möjliggöra att ta sig till åkrarna med maskiner, utan att riskera att skada gravfältet. Markvägen har gissningsvis funnits i 40 år.

Av handlingar hos Riksantikvarieämbetet framgår att området varit av intresse för myndigheten. Det framgår att det 2017 gjordes en arkeologisk undersökning på fastigheten som gränsar till gravfältet och att inget av historiskt intresse påträffades.

Oddvar Lönnerkrantz är forntidsentusiast och medlem i en kulturhistorisk förening. Han uppskattar platsen han bor på grund av närheten till gravfältet. Han har goda relationer till bygdegårdsföreningen och dess ordförande. Både föreningen och ordföranden har uppskattat de åtgärder han vidtagit på fastigheten.

Det tingsrätten har att pröva är om han skadat eller ändrat fornlämningen eller fornlämningsområdet genom byggnationerna och markarbetena han utfört och därvid utgå från de påstådda skadorna eller ändringarna i bilaga 2.

När det gäller huruvida upplevelsevärdet av fornlämningen påverkats av att hans åtgärder är det en subjektiv bedömning. Länsstyrelsen har inte tolkningsföreträde, utan tingsrätten måste göra en egen bedömning. Han själv menar att byggnationerna tvärtom förhöjt upplevelsevärdet och smälter väl in i miljön.

De fyra stugorna på fastigheten där han bor kom dit under sommaren 2019 (*område 1, bilaga 2*). De ligger uppallade på stenar och stockar och har inte förankrats i marken. De är flyttbara och har efter hand flyttats längre in på tomten Sösdala 15:14. Det har i förundersökningen framförts olika påståenden om hur nära gravfältet stugorna placerats. Oddvar Lönnerkrantz menar att avståndet till närmsta sten på gravfältet är cirka 20 meter. Stugorna påverkar inte upplevelsen av gravfältet negativt och huruvida de gör det är därtill en subjektiv fråga.

Badtunnan (*område 2, bilaga 2*) och anläggandet av denna har inte medfört några skador. Det bestrids att matjord skulle ha tagits bort och någon schaktning har inte heller utförts. Badtunnan har i stället placerats i en naturlig svacka på fastigheten.

Vad avser *område 3, bilaga 2* bestrids att någon schaktning skulle ha utförts där. Däremot fanns det tidigare träd på platsen, som föll i stormen 2019 så att det uppstod rotvältor. Han tog hand om träden och jämnade till marken. Någon schaktning har inte skett i samband med att grunden för utbyggnaden lades. Grunden är flyttbar och ligger på frigolit. Av en karta som Märta Strömberg, en arkeolog som utforskade området på 50-talet, upprättat, framgår vidare att det

tidigare funnits en byggnad på samma plats som utbyggnaden nu ligger. Marknivån är densamma som före utbyggnaden och elkablar och vattenledningar var dragna sedan tidigare. Stenarna på platsen kommer inte från någon urschaktning, utan har köpts och sedan förts dit av honom för att hindra erosion. Det som nu sagts innebär att marken inte skadats.

Vad avser *område 4*, [bilaga 2](#), har viss växtlighet – främst lupiner - dragits upp med rötterna. Detta gjordes för hand och därefter räfsades jorden till. Det är bara det yttersta jordlagret som berörts av åtgärderna. Någon urschaktning har inte skett och marken har inte skadats.

Vad gäller *område 5*, [bilaga 2](#), använde han markvägen för att köra stenar till tillbyggnaden, men det rörde sig inte om några tyngre transporter. Det blev i och för sig hjulspår, men det bestrids att han skulle ha skadat det underliggande markskiktet. Vidare orsakades hjulspår på platsen inte bara av de fordon han körde, utan även av fordon som lantbrukare i området körde där under samma period. Oddvar Lönnerkrantz snyggade, efter körningarna han gjorde, till ytan genom att räfsa denna. Det är tydligt att han försökte återställa ytan och att hans åtgärder inte inverkad på fornlämningen eller fornlämningsområdet.

Område 6, [bilaga 2](#) utgörs av en sedan tidigare befintlig parkeringsyta. Han tog bort ogräs samt la på en marktäckningsduk och grus. Ingen schaktning utfördes och han orsakade inte några skador. Den ursprungliga landsvägen gick vid området och det går fortfarande att se en bit av den.

Han vidtog åtgärderna utan samråd med länsstyrelsen, men hade viss kontakt med myndigheten. Att han inte gick vidare med samråd berodde på att åtgärderna vidtogs på en annan tomt än den som gravfältet låg på, dvs på den tomt som han bor och som Maral Otitelieu är lagfaren ägare till. Regeln om samråd är inte tvingande, utan en rekommendation som inte är straffsanktionerad. Det ska framhållas att han också, enligt en promemoria upprättad av Tomas Borg, endast uppmanats till att han borde ta kontakt med länsstyrelsen och alltså inte fått beskedet att han skulle kontakta myndigheten. Han tog dock aldrig kontakt med myndigheten, eftersom länsstyrelsen redan några dagar senare gjorde en åtalsanmälan. I det skedet var det för sent för en kontakt.

Frågan om bygglov och sanktionsavgifter saknar bäring på om han skadat eller ändrat fornlämningen med tillhörande fornlämningsområde. Huruvida byggnadsnämnden i kommunen ansett att åtgärderna han vidtagit inverkat negativt på gravfältet har varierat över tid. Upplys-

ningsvis kan nämnas att Skatteverket beslutat att fastighet han bor på vad avser viss yta ska taxeras som hyreshus och resterande areal som lantbruk, vilket har betydelse för frågan om krav på bygglov.

Det är åklagaren som ska visa att han haft uppsåt att skada fornlämningen. Han är hängiven asatron och har ett starkt intresse för fornlämningar och känner en vördnad inför gravfältet och han skulle därför aldrig avsiktligt påverka det negativt.

Maral Otetileu

Maral Otetileu gör gällande samma omständigheter som Oddvar Lönnerkrantz anfört sakframställningsvis.

Samrådsregeln i 2 kap. KML är inte tvingande utan en bör-regel. Bara den som uppsåtligt avser att rubba, ändra eller ta bort en fornlämning har att söka tillstånd.

Nu aktuellt mål handlar inte om bygglov och huruvida det funnits ett uppsåt i relation till att söka bygglov är utan betydelse i målet.

Det rätten har att ta ställning till är om byggnationen och markarbetena som gjorts på fastigheten Sösdala 15:14 påverkar upplevelsen på ett negativt sätt eller inte. Av den rapport från länsstyrelserna som Oddvar Lönnerkrantz hänvisat till framgår att praxis spretar och att skilda länsstyrelser gör olika bedömningar. Åtalet i nu aktuellt mål baseras till stora delar på bedömningar som länsstyrelsen gjort. Rätten måste dock göra en egen bedömning av påverkan på upplevelsevärdet. Det är Maral Otetileus uppfattning, att åtgärderna som vidtagits varit ämnade att förhöja upplevelsen av fornminnet. Hon och Oddvar Lönnerkrantz har också fått positiva reaktioner från invånarna och byföreningen i Sösdala.

Riksantikvarieämbetet har tidigare gjort en arkeologisk undersökning av fastigheten Sösdala 15:14 och vid denna konstaterat att inget av arkeologiskt intresse påträffats. Detta innebär att skyddsvärdet begränsas till upplevelsevärdet, vilket har bäring på rubriceringen.

Byggnaderna som uppförts på hennes fastighet är köpta i Dalarna och flyttbara. Det är lätt att ta bort dem. Om de skulle anses ha inneburit en skada kan denna åtgärdas. Eftersom skadan kan läkas har även det bäring på rubriceringen.

Maral Otetileu är rysktalande och har svårt att kommunicera på svenska, särskilt vad avser att ta till sig myndighetssvenska. Åklagaren har påstått att hon personligen haft kontakt med olika myndigheter i ärendet. Hon har dock inte haft sådana kontakter, varken med länsstyrelsen eller kommunen. Detta eftersom hon inte haft förmågan att föra en meningsfull dialog med myndigheterna på grund av bristande språkkunskaper.

Maral Otetileu har intagit en underordnad roll och inte ifrågasatt det Oddvar Lönnerkrantz uppgett för henne. Hon har inte varit delaktig i de arbeten som gjorts på fastigheten och saknat varje möjlighet att påverka det som hänt på denna. Oddvar Lönnerkrantz har försäkrat henne om att de arbeten som utförts varit i enlighet med gällande reglering. Han skulle aldrig skada fornminnet medvetet, utan har haft som syfte att vårda det. Hon har litat på hans uppgifter och inte haft anledning att kontrollera det han uppgett för henne. Hon har saknat varje form av uppsåt.

Syn

Tingsrätten har hållit syn på den i målet aktuella platsen. Vid tidpunkten för synen var gränsen mellan fastigheterna Sösdala 15:14 och Sösdala 64:3 utmärkt med pinnar och ett snöre, vilket ska ha gjorts av Lantmäteriet under 2022.

Vid synen har sakframställningsvis, utöver vad som tidigare sagts, anförts i huvudsak följande.

Oddvar Lönnerkrantz försvarare

Gränsen mellan fastigheterna är numera utmärkt. Riksväg 23, som tillkom på 50-talet, går utanför fastigheterna. Delar av den gamla landsvägen, som hade en annan dragning än väg 23, syns fortfarande. Stugorna på fastigheten Sösdala 15:14 är flyttbara. Länsstyrelsens foton av stugorna har tagits utifrån och någon mätning av avståndet har inte skett. När man tittar ut över gravfältet med de uppförda stugorna i ryggen bör helhetsupplevelsen av området vägas in, dvs. vägen och grannfastighet med hus, även om det i andra riktningar mer har karaktären av ett kulturlandskap.

Maral Otetileus försvarare

Det kan noteras att den gamla landsvägen klöv gravfältet i dess nedre del. På andra sidan gravfältet finns ett hus från 50-talet, som rimligtvis ligger inom fornlämningsområdet. Markvägen i *område 5*, bilaga 2, användes av lantbrukarna fram till dess att länsstyrelsen hade synpunkter på att den användes. Att lantbrukarna använde den berodde på att det var den enda framkomliga vägen vid körning med maskiner.

Avståndet från stugorna till första stenen (*område 1*, bilaga 2) är felaktigt angivet av länsstyrelsen. Placeringen av dessa vid länsstyrelsens besök var därtill tillfällig. Det var i *område 3*, bilaga 2, som trindyxan påträffades i ett tidigare utschaktat område.

Vid synen har *Oddvar Lönnkrantz*, utöver vad han uppgett vid förhör vid huvudförhandlingen, framfört följande.

Lantmäteriet märkte ut fastighetsgränsen 2022 och han och Maral Otetileu valde att behålla utmärkningen.

Beträffande *områdena* i bilaga 2 kan följande sägas.

Område 1: Den stora diskussionen avseende stugorna har varit bristen på bygglov bestående i att han inte hade tillstånd från ägaren till grannfastigheten, Statens fastighetsverk, att sätta dem så nära fastighetsgränsen som de påstås ha ställts upp. Det är dock sex meter till gränsen och minsta tillåtna avstånd är 4,5 meter. Avståndet till första stenen i fornlämningen är drygt 20 meter. När husen kom ställdes de först av på parkeringen och sedan direkt på marken på fastigheten. Avsikten var inte att de skulle stå där över tid, utan det var enbart en tillfällig placering till dess stenfundamenten som de skulle ligga på hade lyfts på plats. Stenarna stugorna står på kördes dit med pickup via en grusväg, som ansluter till en väg på baksidan av fastigheten. Den sista biten rullades stenarna med hjälp av spett och gamla telefonstolpar. Han kan inte säga om stugornas placering var densamma när länsstyrelsen var på platsbesök, men de stod i vart fall längre från första stenen än vad länsstyrelsen hävdade redan då.

Område 2: Sektionen är utformad nästan som en trappavsats. Enligt Märta Strömbergs avhandling togs det stora mängder grus från området vid bygget av riksväg 23. Det finns även dokumenterat att inget av värde påträffades, varför området jämnades till och fylldes igen. Han

utförde inte någon schaktning i området och avlägsnade inte heller någon matjord. Han plattade till marken, räfsade och lade ut plattor under badtunnan.

Område 3: På området stod flera träd. Tre av dem fälldes av vinden med massiva rotvältor som följd. Rotvältorna är tilljämnade av honom. Stenarna lades dit för att undvika erosion, vilket lyckades. Stenarna fraktade han dit från Sösdala by. Han utförde inte någon schaktning, utan markens utseende är en följd av rotvältorna. Han förde inte heller bort jord från området. Det enda han gjort är alltså att städa till efter rotvältorna. Det fanns en gång i tiden ett hus, på samma plats där utbyggnaden nu ligger. Han återställde alltså endast byggnaden till hur den tidigare hade sett ut. Vatten- och elledningar var nedlagda sedan tidigare. Husgrunden för utbyggnaden ligger på en frigolitplatta och kan flyttas. Att det fanns ett hus där tidigare framgår av Märta Strömbergs rapport. Den s.k. trindyxan påträffades i samband med tidigare arbeten för att anlägga ett s.k. pizzahus. Det var den tidigare ägaren till fastigheten som utförde de arbetena och påträffade den. Vid kontroll med länsstyrelsen har det framkommit att det inte förekommit något samråd med myndigheten vid den schaktningen.

Område 4: Han utförde ingen schaktning, utan tog endast bort lupiner. De revs upp med rötterna för hand och sedan skakade han av jorden från dem. Det syns också att grunden inte varit högre tidigare, eftersom det inte finns några spår eller märken på denna.

Område 5: Skälet till att lantbrukarna använde markvägen på fältet var att den andra tillgängliga vägen, grusvägen, inte kunde användas vid körning med moderna maskiner. Detta med hänsyn till avståndet mellan stenarna. Det hände att maskiner som kördes till åkrarna körde fast längs grusvägen och skadade närliggande stenar. Lantbrukarna tog in mindre maskiner från farmartjänst, men maskinerna körde ändå ibland fast mellan stenarna. Markvägen var alltså den enda väg som fanns och som fungerade för att komma åt åkrarna. Detta informerade han också länsstyrelsen om. Han har dock bett lantbrukarna att inte köra på markvägen, eftersom det var han som fick problem när de gjorde detta. De körspår som syns på fotografierna på markvägen orsakades både av lantbrukarna och av de körningar som han själv gjorde. Han använde dock små maskiner och vidtog försiktighetsåtgärder genom att köra lugnt och skadade därför inte området. Vägen användes kontinuerligt av andra. Efter påpekanden från länsstyrelsen räfsades marken till. Inga stenar skadades.

Område 6: 1957, när riksväg 23 byggdes, skrapades parkeringsytan av och parkeringen, i den storlek den har i dag, anlades. Från diket i norr till diket i söder finns en dränering under

marken. Den anlades 1957 även den. Tvärs under vägen finns en relativt omfattande dränagetrumma, som löper ut i diket på andra sidan vägen. För att göra ett sådant arbete krävs en omfattande utgrävning, vilket innebär att området redan 1957 tömdes på alla arkeologiska fynd. Detta framgår av Märta Strömbergs avhandling. Han tog bort den lilla bit gräsmatta som var kvar på parkeringen, la på en markduk och fyllde ut med bergkross. Inga schaktnings- eller grävarbeten utfördes och framförallt gjordes inte något på en yta där det funnits lämningar kvar. Allt togs bort 1957 i samband med att parkeringen anlades i motsvarande storlek som idag.

De hördas uppgifter

De hörda har uppgett i huvudsak följande.

Oddvar Lönnerkrantz

Han och Maral Otetileu köpte fastigheten sommaren 2019. Det kan stämma att han i polisförhör i mars 2020 sagt att de köpte den för ett år sedan räknat från när han hördes. Han räknade dock grovt och det handlade även vid den tidpunkten om cirka ett års tid.

Han och Maral Otetileu har bedrivit café- och restaurangverksamhet på fastigheten sedan sommaren 2020. Det har drivits sådan verksamhet där även tidigare, men i deras regi kom den i gång sommaren 2020. Det fanns även planer på att starta en Bed and breakfast-verksamhet, men på grund av covid blev det inte så. De hade även tankar om att skolklasser skulle kunna komma till området, men på grund av en konflikt med kommunen blev det inte så heller. Arbetena som utförts har alltså inte utförts inom ramen för caféverksamheten. 2019 hade de inget godkänt kök. De hade under 2019 bara öppet vid särskilda event i begränsad omfattning. Det kom dock mycket folk. Han minns inte hur många gånger de hade öppet under 2019.

Fornlämningar har länge varit en passion för honom. Han har stor kunskap om fornlämningar och fornfynd. Han kände till gravfältet och det fynd som tidigare hade gjorts på fastigheten som han och Maral Otetileu numera bor på när den köptes.

Det är riktigt att han gjort vissa arbeten och uppfört vissa byggnader. Han vet dock att han inte skadat eller ändrat fornminnet eller fornlämningsområdet. Detta eftersom det av noteringar hos Riksantikvarieämbetet framgår att det vid arkeologisk metalldetektering 2017 på höjderna runt

gravfältet inte påträffats något. Vidare har han tittat i Märta Strömbergs utgrävningsrapporter. Han har också haft kontakt med arkeologer som han känner som berättat om undersökningar vid tidigare samråd vid åtgärder på den fastighet han bor. Han vet därför att det inte finns något av arkeologiskt värde på fastigheten och kände sig genom Märta Strömbergs rapporter trygg i att han inte skulle stöta på något och inte på något sätt riskerade fornlämningen. Han skulle aldrig vidtagit de åtgärder han gjort om han trott att det skulle innebära skada. Om han hade påträffat något historiskt föremål hade han genast avbrutit arbetena. Det hade varit en sensation om något hade påträffats.

Vid de arbeten han utförde på den tomt han bor på var han endast ett par centimeter ned i marken. När han i polisförhör sa att han var 50 centimeter ned i marken handlade det om en felsägning och skulle rätteligen ha varit 50 millimeter.

Arbetena som utförts på fastigheten har gjorts inom ramen för föreningsverksamhet, som ideellt arbete av medlemmarna i Vittfarna Kulturhistoriska förening och det är också i den föreningens regi arbetena utförts. Det är möjligt att han inte nämnt föreningen i polisförhör, men det har varit en självklarhet att det varit föreningen han talat om när han t.ex. använt ”vi”. Det är ett trettioåtal medlemmar som hjälpt till. Föreningen bildades sommaren 2019 och arbetar hantverksfrämjande. Föreningen har också varit engagerad i gravfältet och bl.a. städat upp där efter samtal med länsstyrelsen. Föreningen fick tillåtelse att städa där om de inte använde motor-drivna verktyg. De tog bl.a. bort sly. Efter ett tag fick de dock veta att de gjorde det på fel sätt och föreningen upphörde därför med att städa där och det är därför delar av gravfältet inte längre syns. I dag är det ingen som sköter fornlämningen.

Under arbetena på fastigheten användes bl.a. bormaskiner, handsåg och traktorer, dvs. både handverktyg och fordon. Det var traktorer som användes och de lånade han av grannar. Föreningen blev även sponsrad med vissa maskiner som de hade på parkering, baksidan och uppe i backen.

Maral Otetileu var inte delaktig i arbetena, utan skötte marktjänsten och såg till att alla som arbetade fick mat och dryck. Hon hade inget inflytande över vad som gjordes, utan det var hans ansvar.

Vad gäller de olika områdena som nämns i bilaga 2 har han följande att säga.

Område 1: Den placering av byggnaderna som myndigheterna angett stämmer inte, utan baserades på icke-uppdaterade kartor. Husen var, i förhållande till första stenen på gravfältet, placerade i enlighet med den mätning som gjordes vid synen. Gränsen mellan fastigheterna är numera utmärkt av lantmäteriet. Byggnaderna placerades ut med hjälp av lastmaskiner som körde på grusvägen, vilket möjliggjorde att ta sig runt och in på fastigheten via en annan väg. Byggnaderna placerades ut under 2019, men han minns inte när under det året.

Område 2: Märta Strömbergs utredning och arkeologiska undersökningar på 50- och 60-talet visar att det togs grus från platsen där badtunnan nu står för att skapa riksväg 23. Det är därför det finns svackor på platsen. Han tog inte bort någon matjord och inte heller i övrigt vidtog han några åtgärder med marken. Badtunnan är knappt två meter i diameter. Tunnan lyftes på plats runt jul 2019/2020.

Område 3: Han schaktade inte i området. Han tog endast bort rotvärtor och jämnade till marken efter dessa. Han skadade inte fornlämningen eller dess skyddsområde. 2009 grävde den förre ägaren till fastigheten ut under byggnaden inom området och lade ned vattenledningar samt elkablar. I december 2019 göts en platta på frigolitbotten under tillbyggnaden. Plattan göts med hjälp av medlemmar i den kulturhistoriska förening som han är medlem i. Stenarna som ligger där togs inte från fornlämningen utan från Sösdala by. Det stämmer att en trindyxa tidigare påträffats i området. Den förvaras hos den tidigare fastighetsägaren.

Område 4: Ingen schaktning utfördes, vilket syns genom husgrundernas förhållande till marken. Han rensade enbart bort sly och lupiner, vilket han gjorde för hand genom att riva upp dem med rötterna och skaka loss jorden. Han tog inte bort någon jord. Arbetena utfördes under hösten/vintern 2019.

Område 5: Vägen används av lantbrukarna för att ta sig till fält och åkrar. De kan inte använda grusvägen, eftersom deras stora maskiner inte kan köra där och passera de resta stenarna. Hans egen användning av vägen var mycket liten, eftersom det är möjligt att nå den fastighet han bor på från andra hållet. Han körde inte med några tunga fordon där, utan det var andra som gjorde det. Han tog varken bort eller tillförde jord på platsen, däremot krattade han till ytan. Det gjorde han under hösten/ vintern 2019.

Område 6: 1957 anlades riksväg 23 liksom parkeringen. Parkeringen ser ut på samma sätt i dag som den gjorde då. 1957 dränerades ett dike och under parkeringsytan och riksväg 23 finns

därför en vägtrumma, som går ut i en grannes åker. Det var ett stort område som behövde grävas upp när detta gjordes. I Märta Strömbergs avhandling, som var arkeologiprofessor och chef för utgrävningarna av gravfältet, finns beskrivet vilka föremål som plockades upp och var det är utgrävt. Det finns inga lämningar under parkeringsytan enligt henne. Han tog bort ogräs, lade ut en markduk och täckte denna med kross. Han rörde inte någon väg och utförde inte någon schaktning eller grävning. Arbetet utfördes sent på året 2019, troligen under vintern.

Han har en infekterad konflikt med kommunen och länsstyrelsen. Inför arbetena har han konsulterat arkeologer, grannar, museum och byalaget. Det är korrekt att han inte begärt något samråd, men det är inte heller nödvändigt att begära det utan det är endast en rekommendation. Frågan om att samråd diskuterades, dock i samband med att han övervägde att utöka elnätverket på fastigheten.

Vad avser bygglov har fastigheten han bor på senare klassificerats som lantbruksfastighet med bostad och det innebär att ekonomibyggnader är bygglovsbefriade under vissa förutsättningar. Han upplyste kommunen om att fråga var en lantbruksfastighet. Eftersom han efter kontakt med personer kunniga inom området fick bekräftat att han hade rätt i det avseendet fortsatte han arbetena på fastigheten. Eftersom fastigheten var en lantbruksfastighet krävdes inget bygglov för de åtgärder han vidtog. Hans kontakter med David Johansson har endast gällt frågan om bygglov och inte fornminnet.

Personal, Marie Olsson, från länsstyrelsen var på fastigheten en gång under cirka 30 minuter. I övrigt gjorde hon sina iakttagelser utanför fastigheten.

Om han och/eller Maral Otetileu skulle åläggas att betala en företagsbot skulle deras ekonomi bli ansträngd och riskera att haverera.

Maral Otetileu

Hon och Oddvar Lönnerkrantz köpte fastigheten Sösdala 15:14 under 2019. Det var Oddvar Lönnerkrantz intresse som gjorde att det blev den aktuella fastigheten. De hade en vision om att göra något bra av stället och dess historiska anknytning.

Det fanns ett café på fastigheten tidigare och det var därför naturligt att försöka driva ett café där igen. Caföverksamheten kom i gång sommaren 2020. De hade även ytterligare tankar inför

framtiden, bl.a. att driva ett bed and breakfast. Hon känner igen artikeln i tidningen Norra Skåne från juli 2019. De hade under 2019 öppet caféet på prov under tre dagar. Det var i samband med att stugorna, som Oddvar Lönnerkrantz ordnade, kom. De hade därutöver även öppet någon helg 2019 för att se om det kunde fungera att driva ett café. Det var mycket folk på invigningen och även under provöppettiderna på helgerna. Hon minns inte vid hur många tillfällen de hade öppet 2019. Många nyfikna kom dit. Det rörde sig dock inte om att de drev någon ordinarie verksamhet, utan det var endast ett försök för att se hur det fungerade. Stugorna hade de, när artikeln skrevs, köpt två månader tidigare. Vid de tillfällen som det var öppet under 2019 skedde servering på gården och i huvudbyggnaden.

Hon visste inte närmare vad som gjordes inom *område 1-6*, bilaga 2. Det var Oddvar Lönnerkrantz som skötte det. Det var människor från föreningen som utförde arbetena på fastigheten. Hon var inte insatt i de arbetena, men Oddvar Lönnerkrantz berättade om dem för henne. Hon litade på honom och visste att han aldrig skulle göra något olagligt. Hon var ansvarig för köket under de arbeten som utfördes på fastigheten. Hon litade på honom och att de utfördes på ett sätt som inte medförde skada.

Hon har följande att säga om de olika områdena i bilaga 2.

Område 1: Stugorna är anpassade till platsen och den tid den härrör från. Hon kan inte säga när husen kom dit, men tror det var under 2019.

Område 2: Badtunnan rullades dit för hand. Hon minns inte av vem eller när. Oddvar Lönnerkrantz sa till henne att det inte hade grävts på platsen under badtunnan. Han uppgav också att han hade hittat en bra plats där tunnan skulle stå bra, utan att skada marken. Hon vet inte när den kom på plats.

Område 3: Hon har inget att säga om det området. Hon arbetade inomhus när de arbetena utfördes. Hon har ingen uppfattning om huruvida det blivit skador på området eller inte. Hon vet inte heller när arbetena i det området utfördes. Det stämmer att en trindyxa hittades i området av tidigare ägare till fastigheten.

Område 4: Inom området tog Oddvar Lönnerkrantz bort blommor och gräs som var för högt. Hon antar att det var under sommaren, men vet inte vilket år.

Område 5: Hon vill minnas att Oddvar Lönnerkrantz pratade med grannarna, som var lantbrukare, om att de inte fick använda den väg som fanns där och sedan cirka tre år tillbaka använder ingen den. Innan dess användes den, även om hon inte sett det själv. Hon kan inte säga på vilket sätt och av vem. När stugorna sattes på plats användes den vägen. Stugorna kom till dem med en större bil.

Område 6: Hon har inget att säga om detta område, men delar den uppfattning Oddvar Lönnerkrantz framfört om vad som gjorts.

Hon vet att det användes vissa maskiner i arbetet på fastigheten, men inte närmare vad för slags maskiner. Det var Oddvar Lönnerkrantz som skötte detta. När arbetena utfördes var hon ibland hemma ibland, ibland inte. När hon var hemma var hon ibland inomhus. Hon vet att arbetena som utförts inte skadat eller ändrat fornlämningen. Detta eftersom Oddvar Lönnerkrantz sagt att han inte gjort något olagligt och inte heller skadat något.

Det stämmer att hon är registrerad som ägare till fastigheten Sösdala 15:14. Hon har själv inte haft några kontakter med kommun eller länsstyrelse. Det var Oddvar Lönnerkrantz som hade de kontakterna. Vid ett tillfälle kom personal från miljö- och byggnadsnämnden ut till dem, men det pratade inte med henne. Oddvar Lönnerkrantz läste de handlingar som kom till henne. Hon litade på honom. Det är dock hon som skrivit under delgivningskvittot som företetts vid huvudförhandlingen. Det stämmer också att hon och Oddvar Lönnerkrantz överklagade vissa beslut. Som hon förstod det var de inte nöjda med besluten, men hon visste inte vad de ville göra. Hon hade inte sett överklagandet förrän under förundersökningen.

Hon vet inte om de hade något tillstånd för att vidta åtgärder på fastigheten. Det var Oddvar Lönnerkrantz som skötte det. Hon känner dock till att området de bor i är gammalt och historiskt och att gravfältet är skyddat på grund av dess kulturhistoriska värde. Hon vet var deras fastighetsgräns går.

Marie Olsson

Hon gick i pension för ett och halvt till två år sedan. Hon har arbetat i trettio år som arkeolog både i egen firma, statligt, kommunalt och på museum. När hon var i kontakt med nu aktuellt ärende arbetade hon på länsstyrelsen.

Vätteryds gravfält är, vad hon tror, Skånes största gravfält med olika synliga gravformationer och anläggningar från 400-talet till 850-talet, dvs vikingatid. Hon kan inte säga hur stort området är i kvadratmeter, men det har varit större än i dag. På 1800-talet räknades antalet resta stenar till 600 och i dag är det 300-350 stenar kvar. Fältet ligger pastoralt i betesmark. Det var först under 1900-talet som man insåg vikten av att bevara området för att förstå historien.

Det går inte med säkerhet att säga var gränsen för fornminnet går. Det finns endast ett fåtal fornminnen med fastställd gräns. För att fastställa gränsen måste en utgrävning göras. Det är endast en del av gravfältet som är synligt genom stenarna. Det är okänt hur det ser ut under till och var gravfältet tar slut. Det består inte endast av de enstaka gravar som är markerade med stenar, utan det finns även andra mindre gravar, s.k. brandgropar som inte syns, där personer ligger begravda med t.ex. keramikkrukor. I samband med att riksväg 23 breddades påträffades i samband med de arkeologiska undersökningar som gjordes då ytterligare gravar. I närheten av området har det gjorts fynd av ryttardetaljer, som är mycket speciella. En trindyxa har påträffats i området. Vid arkeologiska undersökningarna på 50-talet påträffades fornlämningar från stenåldern.

Fornlämningen är det som ögat kan se. I nu aktuellt fall stenarna. Runt om det området finns ett s.k. fornlämningsområde. Det området är till för att bevara fornlämningen så väl som möjligt och på ett sätt så att det inte förlorar sin betydelse i landskapet eller förlorar sin kontext. Fornlämningsområdet behövs, eftersom fornlämningen inte är säkert avgränsad genom arkeologiska undersökningar. Det finns en större höjd som angränsar till gravfältet. I den skulle det kunna finnas gravar liksom längs sidorna runt om gravfältet och en bit upp på höjden. Om hon skulle ha dragit en gräns för fornlämningsområdet hade hon hypotetiskt dragit den en bra bit upp på backen och ned längs sidorna där marken är mer flack.

Hur storleken på ett fornlämningsområde bestäms skiftar från fornlämning till fornlämning. Ofta sker det efter samråd med markägare eller exploatör. En besiktning brukar göras vid bestämningen. Vid denna ges besked om åtgärden som markägaren/exploatören vill vidta kan vidtas utan skada, eller om det behövs åtgärder för att säkerställa att fornlämningen inte skadas. Om markägaren/exploatören vill gå vidare fortsätter processen med täta kontakter och eventuellt fler arkeologiska undersökningar. Vad som i övrigt görs beror på vilka åtgärder markägaren/exploatören vill genomföra. Ofta går det efter diskussion att hitta lösningar genom ändringar av de ursprungliga planerna. Om en fornlämning ligger på åkermark görs sökschaktsgrävningar och därefter bestäms gränserna.

I nu aktuellt fall hade hon kontakt med Oddvar Lönnerkrantz. Han ringde henne och pratade om planer på att anlägga en vikingaby på platsen. Det nämndes små gäststugor som skulle stå uppallade och det sas att inga markingrepp skulle göras. Hon förklarade noggrant för honom att det fanns en fornlämning med tillhörande fornlämningsområde på platsen som hade ett skydd och att han inte skulle göra något på platsen utan att ansöka om samråd och att de sedan fick ta det därifrån för att se om det gick att hitta en lösning. Hon tror att samtalet varade 10-20 minuter. Hon förklarade hur processen såg ut, även om hon inte gick in på djupet. Hon är dock alltid mycket noga med att förklara processen, tillståndskrav och att arkeologiska undersökningar kan behöva göras, när någon kontaktar henne och vill göra något på en fornlämning eller i området runt om. Hon tror att det var i september 2019 som de hade kontakt. Det var i vart fall före det att hon hade kontakt med David Johansson vid Hässleholms kommun. Direkt efter samtalet gick hon till sin chef och informerade om samtalet för att förvarna att det kunde bli aktuellt med ett samråd kring Vätteryds gravfält.

Länsstyrelsen fick dock aldrig in någon ansökan om tillstånd. Det var synd eftersom det borde ha gått att, genom dialog, hitta en lösning som passade Oddvar Lönnerkrantz och Maral Otetileus ambitioner och samtidigt skyddade fornlämningen. Hon kan förstå deras intention. Ett tillstånd enligt KML krävs även om det finns ett beviljat bygglov.

Hon hörde sedan inget i ärendet förrän hon fick ett telefonsamtal från kommunen om att det förekom aktivitet på platsen. Hon vill minnas att det handlade om byggnader vid fastighetsgränsen och någon annan form av byggaktivitet och att det sas något om att matjord hade flyttats, men det är hon inte helt säker på. Ett tillsynsärende öppnades. Hon hade kontakt med David Johansson i oktober 2019.

Hon och en kollega åkte ut till platsen. De gick ut på gravfältet och tittade mot Oddvar Lönnerkrantz och Maral Otetileus fastighet. Hon genomförde kontrollerna okulärt och drog sedan vissa slutsatser om vad som hade hänt på platsen. Hon såg att det pågick körning av jordmassor och att det kördes med dumpers på fornlämningsytan upp mot en äldre ekonomibyggnad. Det ligger inne på gravfältet med synliga resta stenar. Hon såg också markskador. Det var inte själva cafébyggnaden som det kördes till, utan en annan byggnad med ungefär samma ålder. Det finns en sluttning ut mot de resta stenarna och det var där körningen med matjord skedde. Matjorden kördes bort och runt till baksidan. Hon tror att det var Oddvar Lönnerkrantz maskiner som körde där, eftersom han kom fram och bad henne flytta bilen för att man skulle

köra där. Hon vet eller såg dock inte vem som körde. Hon såg ingen pågående schaktning. Hon såg även fyra-fem stugor och en badtunna. Hon var inte inne på Oddvar Lönnerkrantz och Maral Otetileus fastighet vid tillfället och pratade inte med dem om vad som hade gjorts. Fastighetsgränsen går vid en jordvall.

Stugorna hon såg stod fem-tio meter från fastighetsgränsen. I den nordöstra delen vid byggnaden med café går gravfältet längre upp. Där finns synliga lämningar. Det finns en gammal grusväg som det körs på idag. Den ledde tidigare upp till en gård. Det gjordes undersökningar där i samband med att ledningar lades ned. Det hittades några äldre föremål, men hon kan inte säga exakt vad.

Hon var på plats ytterligare en gång för att besiktiga fornlämningen och göra skadedokumentation. Det hör inte till vanligheterna att hon gör sådan dokumentation, men det har hänt, oftast i samband med skogsbruk. Det var efter att hon hade haft kontakt med Nationella operativa avdelningen (NOA), som bad om en sådan besiktning, som hon åkte ut för att på deras uppdrag närmare inspektera platsen. Representanter från kommunen var på plats samtidigt. Hon förklarade för representanterna från kommunen att hon ville göra sin besiktning så snabbt som möjligt, eftersom den innebar att hon befann sig på annans fastighet och inte ville skapa konflikt. Även fastighetsägarna var där. Hon hade dock bara kontakt med Oddvar Lönnerkrantz och den kontakten var kortvarig. Hon minns inte exakt när hon var där och gjorde skadedokumentationen.

Skadebeskrivningar görs alltid av en arkeolog. Om man arbetat längre tid som arkeolog och deltagit i utgrävningar har man också lärt sig vad som krävs byggnadstekniskt för vissa åtgärder. Hon gjorde sin skadebedömning okulärt genom att gå runt på området samt genom att kontrollera det ungefärliga djupet på markskador. Det som gjorts är synd på fornlämningen och byggnationerna och badtunnan stör fornlämningen.

Beträffande de olika *områdena* som nämns i bilaga 2 har hon följande att säga. Samtliga *områden 1-6* var mer eller mindre skadade. Hon vet inte om det fanns skador på området innan Oddvar Lönnerkrantz och Maral Otetileu tog över fastigheten. Hon kunde enbart konstatera att de skador hon såg vid sina båda besök var färska. Hur det såg ut på platsen tidigare har hon tagit från sitt minne och hon har inte tagit del av bilder eller annan dokumentation, eftersom hon inte sett skäl till detta.

Område 1: Hon tittade närmare på gäststugorna för att kontrollera om det hade skett någon grävning vid dem. Vad hon kunde se vad det nog endast det översta jordlagret som hade berörts och inga åtgärder ner till alven, dvs den jord som isen avsatte, hade gjorts. Stugorna stod uppallade. Hon tittade också på vallen för att se om den hade skadats. Om ett samråd hade skett hade hon sagt att placeringen av stugorna inte var lämplig med hänsyn till närheten till gravfältet och förslagit att hitta en bättre plats bakom kullen så att de inte syntes från gravfältet. Som det är nu inkräktar de på fornlämningen visuellt. Redan det gamla huset på fastigheten skadar, men har funnits länge. Avståndet till närmsta stenen på gravfältet var cirka tio meter.

Område 2: Hon kontrollerade den badtunna som hade placerats ut. Den stod ut mot fastighetsgränsen, ut mot gravfältet. Om ett samråd hade skett hade hon sagt nej till placeringen och föreslagit annan placering där den inte syntes med hänsyn och av respekt för gravplatsen. Hon kan inte säkert säga om det hade grävts där badtunna stod och om jordmassor hade tagits bort. Hon tror inte att man gått ned i alven, utan endast tagit bort vegetation.

Område 3: I området hade det grävts ut en grund för en eller två byggnader. Det hade uppstått kraftiga skador inom fornlämningsområdet i samband med det. Matjorden var avbanad och bortkörd och alven hade blivit synlig. För att kunna uppföra byggnader av aktuellt slag måste matjord tas bort och när så sker kommer man ned i fornlämningsområdet. När grävning sker så djupt nås fornlämningsytan och risken är stor att man kommer ned i gravfältet och värden kan gå till spillo. Det syntes att jorden hade blivit komprimerad. Stenarna inom området måste inte härröra från området och schaktningen, men det är troligt eftersom schaktning innebär att matjord och stenar tas bort. Troligen låg stenarna kvar, eftersom man inte hade hunnit ta bort dem. Hon har svårt att tro att stenarna skulle ha förts dit från annan plats.

Område 4: Hon kan inte säga om byggnaden var ny eller inte. Det hade dock grävts ett smalt dike längs denna. Schaktet var 10-15 centimeter. Om hon skrivit 0,2-0,8 meter är det fel och det skulle rätteligen stått centimeter. Om grävning hade skett så djupt som hon felaktigt skrivit hade alven syntts. Hon var inte inne i byggnaden. Hon vet inte om det var utschaktat under den.

Område 5: Där fordon hade kört upp mot byggnaderna från grusvägen fanns djupa hjulspår och marken var komprimerad och upptryckt och det var två decimeter från hjulspår till närmsta sten. Det var vid sitt första besök som hon såg fordon köra där. Vid det andra besöket kunde hon se att ytterligare körning hade skett eftersom all vegetation var borta.

Område 6: En stor parkeringsyta var avbanad. Hon tror att matjord schaktats bort från ytan och den sedan lagts bakom den egna fastigheten, eftersom hon såg att där fanns ditforslad matjord. Den var färsk eftersom det inte fanns vegetation på den. Tidigare fanns endast en liten parkeringsyta relativt nära vägen, medan den nuvarande är väldigt stor och hade enligt hennes uppfattning gjorts nyligen före det att hon var där. Hon kan inte säga att det är det som hon nu sagt som också gjorts, men det går inte att ställa fordon på matjord eftersom det blir geggigt, varför denna måste tas bort. Nya gravar har påträffats på platsen. Det fanns planer på att ytterligare bredda vägen och i det projektet skulle ingått att undersöka området. Parkeringen stör också fornlämningen visuellt och upplevelsevärde av den. Dessutom har det underliggande fornlämningsområde skadats.

Det var stor skillnad på området mellan hennes två besök på platsen. Första gången såg hon som sagt att det kördes på platsen med lite tyngre maskiner och hon såg stugorna. Vid andra besöket kunde hon se att det hade förekommit ytterligare körning, att det hade skett utschaktning och anlagts en parkering. Hon tror att det första besöket gjordes i oktober/november 2019 och det andra besöket i januari 2020.

När någon vidtar åtgärder på en plats för en fornlämning med tillhörande fornlämningsområde finns det risker. När åtgärderna vidtagits kan skadan redan vara skedd och skadan är sedan fortgående. Det finns en mycket stor risk att stenarnas fundament påverkas när jorden komprimerats och att de börjar luta eller välter. Där gräsyta försvunnit kommer den att komma tillbaka om man jämnar till. Det som gjorts stör kraftigt upplevelsevärde. Om byggnaderna skulle tas bort skulle man behöva fylla på för att jämna ut. Eventuella arkeologiska lämningar som kan ha funnits är bortschaktade och kan inte återställas. Om en undersökning hade gjorts hade man vetat om det fanns fornlämningar.

Hon känner inte till något om planer på ett viltstängsel, men det kan ha samband med Trafikverkets planer på breddning av väg. När hon slutade på länsstyrelsen var inget beslut fattat.

Hon är inte bekant med den undersökning som gjordes 2017, men tror att hon läst resultatet av den och tror inte att det gjordes några fynd.

Han kom i kontakt med ärendet första gången i augusti 2019. Kontakten var skriftlig. Han hade sedan en ny kontakt under hösten samma år genom att han var på plats på fastigheten för att mäta ytan på uppförda byggnader/tillbyggnader och bedöma frågan om bygglovsplikt. Det var den enda kontakt som inte var skriftlig som han hade i ärendet. Kontakten i skrift pågick under cirka ett år och handlade om bygglovsplikt och vad som hände om bygglov saknades. Övriga besök på plats har gjorts av kollegor till honom. Fotografierna i förundersökningen har tagits av kollegor till honom någon vecka efter att han var där. Han har inte själv sett det som syns på bilderna på plats. Under 2020 fick han del av kartor från Lantmäteriet.

Vid besöket på plats förklarade han att byggnationerna krävde bygglov och uppmanade fastighetsägarna att göra en ansökan. Han informerade om gällande lagstiftning. Fastighetsägarna höll inte med honom om att det krävdes bygglov, utan hävdade att det rörde sig om ekonomibygnader respektive friggebodar eller Attefallshus. Han gjorde dock bedömningen att det inte rörde sig om ekonomibygnader, eftersom det inte bedrevs lantbruk på fastigheten. Det uppstod ingen diskussion i dessa frågor på plats.

Vad han minns pågick ingen verksamhet på fastigheten när han var där. Fyra stugor fanns utplacerade. De placerades ut sommaren 2019 och var kvar när han var där hösten 2019. Kommunen fick upp ögonen för fastigheten genom en tidningsartikel som beskrev fastighetsägarnas planer. Han har själv inte sett om det efter hösten 2019 tillkommit ytterligare byggnationer, men det hade det enligt kollegor som var där i januari 2020.

Hans kontakter var med Oddvar Lönnerkrantz. Han har inte haft kontakt med Maral Otetileu.

Han kände inte till gravfältet sedan tidigare, även om han kört förbi det. När han under förundersökningen sagt att gravfältet var välbevarat bygger det på information han senare fått av länsstyrelsen. Han kan inte svara på huruvida existensen av gravfältet hade påverkat en bygglovsansökan, men det är en faktor som hade beaktats. Han kan inte säga om bygglov hade getts om en ansökan hade gjorts. Han vet inte var gränsen mellan fastigheterna gick. Han hade dock fått information om att stugorna var placerade ett antal meter från denna.

Tingsrättens bedömning

Rättsliga utgångspunkter

Kulturminneslagens bestämmelser

Fornlämningar skyddas av kulturmiljölagen (KML). Fornlämningar är enligt 2 kap. 1 § KML bl.a. gravfält. Skyddet följer direkt av lag. Det är markägare, nyttjanderättsinnehavare och andra markanvändare som har att undersöka om det finns en fornlämning på den plats där en åtgärd ska vidtas.

Till en fornlämning hör enligt 2 kap. 2 § KML ett så stort område på marken, sjö- eller havsbotten som behövs för att bevara fornlämningen och ge den ett tillräckligt utrymme med hänsyn till dess art och betydelse. Detta område benämns fornlämningsområde. När fråga om fastställelse av gränserna för ett fornlämningsområde uppkommer, prövas frågan av länsstyrelsen.

Hur stort området är styrs som huvudregel endast av lagtexten, eftersom de flesta inte gränsbestämts av länsstyrelsen. Lagskyddet grundas alltså på att den som avser att vidta någon form av åtgärd som kan påverka en fornlämning samråder med länsstyrelsen. Den omständigheten att skyddet följer direkt av lag gör att det finns ett allmänt ansvar att ta reda på vad som är en fornlämning, men också hur omfattande dess skydd är (se Lexino - lagkommentar till 2 kap. 2 § KML).

Av förarbetena till lagen framgår att fornlämningen inte bara utgörs av själva fornlämningen, utan även ett angränsade område - fornlämningsområdet. Det finns ingen närmare definition av ett sådant område. Området ska dock inte enbart dimensioneras efter vad som behövs för fornlämningens omedelbara skydd. När det talas om tillräckligt utrymme ligger däri också ett krav på att fornlämningen skall bevaras i en lämplig miljö. Ett fornlämningsområde får alltså ha den storlek som behövs för att fornlämningen ska kunna bevaras i en miljö som är lämplig (prop. 1987/88:104 s.73).

Områdets omfattning måste bedömas utifrån förhållandena på den enskilda fornlämningsplatsen och det är inte möjligt att precisera eller ange en generell storlek för ett normalt fornlämningsområde, inte ens för specifika fornlämningstyper, utan områdets storlek är beroende av faktorer som minnesmärkets karaktär och övriga egenskaper (art och betydelse) samt den omgivande topografin och eventuell bebyggelse.

Syftet med fornlämningsområdet är dubbelt – området ska dels bevara, dels skydda fornlämningen. Det kan finnas delar som inte syns och dessa ska också skyddas. Vidare kan det vara så att den del av fornlämningen som är synlig behöver ett ”respektavstånd”. Inom det området bör det inte finnas föremål som stör upplevelsen i sig av fornminnet (se Lexino - lagkommentar till 2 kap. 2 § KML).

En fornlämning består alltså inte enbart av det område som omedelbart upp fattas som fornlämning utan kan bestå av ytterligare ett markområde.

Enligt 2 kap. 6 § KML är det förbjudet att utan tillstånd rubba ta bort, gräva ut, täcka över eller genom bebyggelse, plantering eller på annat sätt skada eller ändra en fornlämning. Bestämmelsen anger vad skyddet för fornlämningar innebär.

Enligt 2 kap. 10 § KML bör den som avser att uppföra en byggnad eller anläggning eller genomföra ett annat arbetsföretag i god tid, genom att inhämta information från länsstyrelsen, ta reda på om någon fornlämning kan beröras av företaget och i så fall samråda med länsstyrelsen. Bestämmelsen reglerar den s.k. samrådsskyldigheten. Det är svårt för en enskild att avgöra vad som utgör en fornlämning och ett fornlämningsområde. Skyldigheten gäller endast i relation till redan kända fornlämningar.

Enligt 2 kap. 12 § KML ska den som vill rubba, ta bort, gräva ut, täcka över eller genom bebyggelse, plantering eller på annat sätt ändra eller skada en fornlämning ansöka om tillstånd hos länsstyrelsen.

Enligt 2 kap. 21 § KML döms för fornminnesbrott till böter eller fängelse i högst sex månader den som uppsåtligen eller av oaktsamhet olovligen rubbar, tar bort, gräver ut, täcker över eller genom bebyggelse, plantering eller på annat sätt ändrar eller skadar en fornlämning. Om brottet begås uppsåtligen och är att anse som grovt, döms för grovt fornminnesbrott till fängelse i högst fyra år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska särskilt beaktas om gärningsmannen har använt särskild utrustning eller på annat sätt visar särskild förslagenhet, eller gärningen utförts vanemässigt, avsett fornfynd av större värde eller omfattning eller medfört omfattande förstörelse av ett fornminne.

Reglerna om företagsbot

Enligt den reglering som gällde före den 1 januari 2020 ska en näringsidkare på yrkande av åklagare för brott som begåtts i utövningen av näringsverksamhet åläggas att betala en företagsbot, om det för brottet är föreskrivet strängare straff än penningböter och näringsidkaren inte gjort vad som skäligen kunnat krävas för att förebygga brottsligheten (36 kap. 7 § brottsbalken, Brb).

Boten ska bestämmas till lägst 5 000 kr och högst 10 000 000 kr. När storleken bestäms ska utgångspunkt tas i straffvärdet. Särskild hänsyn ska tas till den skada eller fara som brottsligheten inneburit samt till brottslighetens omfattning och förhållande till näringsverksamheten (36 kap. 8 § Brb).

Enligt 36 kap. 10 § Brb får företagsboten sättas lägre än vad annars borde ha skett, om brottet medför annan betalningsskyldighet eller särskild rättsverkan för näringsidkaren och den samlade reaktion på brottsligheten skulle bli oproportionerligt sträng, om näringsidkaren efter förmåga försökt förebygga, avhjälpa eller begränsa de skadliga verkningarna av brottet, näringsidkaren frivilligt angett brottet eller om det annars finns särskilda skäl för jämkning. Om det är särskilt påkallat på grund av någon av de omständigheterna som nu nämnts får företagsboten efterges. Enligt nuvarande lydelse ska även beaktas om företagets ägare eller innehavare döms till påföljd på grund av brottet och den samlade reaktionen blir oproportionerligt sträng. Detta var dock en omständighet som enligt praxis även kunde beaktas enligt bestämmelsens tidigare lydelse, även om den inte nämndes uttryckligen.

Företagsbot får enligt 36 kap. 14 § Brb åläggas på grund av brott även om det inte längre är möjligt att döma ut påföljd om stämning i mål om detta delgetts inom fem år från det att brottet begicks. En sådan talan får väckas endast om det är påkallat ur allmän synpunkt.

Vittnenas trovärdighet och deras uppgifters tillförlitlighet

David Johansson har gett ett trovärdigt intryck i det att han lämnat en sammanhängande berättelse. Hans uppgifter har dock inte varit särskilt detaljerade, vilket låter sig förklarats av den långa tid som gått sedan händelsen samt i någon mån också av att hans kontakter i ärendet huvudsakligen varit skriftliga och också relativt begränsade. Han har dock sammanfattningsvis gett ett trovärdigt intryck och de uppgifter han lämnat framstår också som tillförlitliga. Det finns ingen anledning att tro att han, som kommit i kontakt med ärendet i tjänsten inom ramen

för bygglov, oriktigt skulle beskylla Oddvar Lönnerkrantz eller Maral Otetileu för brott.

Tingsrätten kan dock redan nu konstatera att hans uppgifter, eftersom hans kontakter främst gällt bygglovsfrågan, är av ett förhållandevis begränsat intresse för de bedömningar som ska göras i målet.

Även Marie Olsson har gett ett trovärdigt intryck. Hon har sammanhängande och med hänsyn till den långa tid som gått ändå relativt detaljerat redogjort för sina iakttagelser, bedömningar och kontakter i ärendet. Hon har i allt väsentligt spontant bekräftat vad hon angett i sin skadedokumentation. Hon har vittnat om vad hon i sin tidigare yrkesroll erfarit och det finns ingen anledning att tro att hon oriktigt skulle beskylla Oddvar Lönnerkrantz eller Maral Otetileu för brott. Hennes uppgifter framstår också som tillförlitliga. Hon har väl kunnat redogöra för hur hon kunnat göra sina iakttagelser och också varför hon dragit de slutsatser hon gjort om vilka åtgärder som vidtagits. Hon har också varit tydlig med om det varit något hon varit osäker på eller inte kunnat uttala sig om. Sammanfattningsvis framstår hon som trovärdig.

Marie Olsson har med hänsyn till hur länge hon varit yrkesverksam, enligt vad som framkommit, lång erfarenhet inom området som är av intresse i målet. Även om hon endast gjort ett fåtal skadedokumentationer av fornlämningar som den nu aktuella gör hennes samlade erfarenhet att det enligt tingsrätten inte finns någon anledning att ifrågasätta tillförlitligheten i hennes uppgifter eller de bedömningar hon gjort varken av åtgärder, skador eller fornlämningsområdets omfattning. Hennes iakttagelser och vad hon uppgett får också stöd av den skriftliga bevisning som getts in i målet, särskilt av åklagaren åberopade fotografier och också i någon mån de noteringar Tomas Borg gjort i sin promemoria.

Hon har dock i några avseende gett uttryck för tveksamheter, vilket tingsrätten återkommer till, och som i de avseendena kan påverka bevisvärdet av hennes uppgifter i just de avseendena, om än inte i övrigt.

Skuldfrågorna

Fornlämningen och fornlämningsområdet

Tingsrätten börjar med att pröva frågan om de områden där åklagaren påstått att åtgärderna vidtagits ligger inom fornlämningen och fornlämningsområdet.

Till fornlämningar hör bl.a. gravfält. Vätteryds gravfält på fastigheten Sösdala 64:3 utgör ostridigt en fornlämning och omfattas alltså av KML:s skydd. *Område 5*, bilaga 2, ligger enligt vad som framkommit genom de uppgifter Marie Olsson lämnat samt de kartor och fotografier samt övriga dokumentation om fornlämningen som åberopats inom det område som utgörs av själva gravfältet. Inom det området finns också synliga stenar.

Det finns som framgått ovan inget fastställt fornlämningsområde för gravfältet. Enligt den anmälan åklagaren åberopat är dock länsstyrelsens preliminära bedömning att fornlämningsområdet kan vara ett av dem större i Skåne. Något Marie Olsson också bekräftat. Enligt de noteringar som finns hos Riksantikvarieämbetet, har gravfältet bedömts som en fornlämning som är mycket vacker och välvårdad samt som inte skadade utöver ett antal skeppssättningar.

Enligt vad Marie Olsson uppgett är det ett av Skånes största gravfält och eftersom gränsen inte är fastställd genom utgrävning, okänt var det tar slut och hur det ser ut under till. Hon har också beskrivit hur hon hypotetiskt hade dragit gränsen för fornlämningsområdet samt att det fornlämningsområdet behövs, eftersom fornlämningen inte är säkert avgränsad.

Tingsrätten finner mot bakgrund av den erfarenhet och den sakkunskap Marie Olsson har och med hänsyn till att det hon uppgett också får stöd av övrig information som finns om gravfältet och området i närheten, inte i skäl att ifrågasätta hennes uppfattning om fornlämningsområdets omfattning. För att fornlämningsområdet är det Marie Olsson angett talar också t.ex. att fastigheten Sösdala 15:14 ligger relativt nära fastigheten där själva gravfältet finns, att själva fornlämningen är inskriven i fastighetsregisteruppgifterna för den fastigheten samt att det också finns ett registrerat fornfynd på fastigheten och att det inför en eventuell breddning av väg 23 skulle ha gjorts en arkeologisk utredning på vissa platser nära parkeringen.

Sammantaget är det tingsrättens mening att åklagarens bevisning är tillräckligt stark för att det ska anses vara ställt utom rimligt tvivel att *områdena 1-4 och 6*, bilaga 2, som åklagaren påstått ligger inom fornlämningsområdet och att *område 5*, bilaga 2 ligger inom själva fornlämningen - gravfältet.

Tingsrätten övergår därför nu till att pröva om det som Oddvar Lönnerkrantz och Maral Otetileu anfört om bl.a. tidigare arkeologiska åtgärder inom området och resultatet av dessa, avsaknaden av samråd vid en tidigare urschaktning på fastigheten där de bor och hur området

påverkats av redan befintliga byggnader och väg samt andra tidigare åtgärder på marken, innebär att beviskravet inte längre är uppfyllt.

Enligt tingsrättens uppfattning är vad de anfört i dessa avseenden inte av sådan beskaffenhet att det påverkar bevisvärdet och tyngden, varken av de uppgifter Marie Olsson lämnat om områdets omfattning eller den skriftliga bevisning åklagaren åberopat, på ett sådant sätt att åklagaren inte längre ska anses ha uppfyllt beviskravet som gäller i brottmål.

Åklagaren har följaktligen, enligt tingsrättens bedömning, sammanfattningsvis förmått visa att de områden i bilaga 2 där han påstått att det anlagts byggnader och utförts markarbeten ligger inom själva fornlämningen eller dess tillhörande fornlämningsområde.

Det har anlagts byggnader och utförts markarbeten inom det skyddade området

Det är i målet utrett att det anlagts vissa byggnader och utförts vissa markarbeten inom de områden som anges i bilaga 2. Det råder dock olika uppfattning om vad som närmare gjorts. Frågan är om åklagaren förmått visa att de åtgärder han påstått utförts.

Åklagarens bevisning i denna del består i allt väsentligt av de uppgifter Marie Olsson lämnat vid huvudförhandlingen och den skadedokumentation hon gjort på plats samt de fotografier som tagits på platsen.

Som tingsrätten anfört ovan framstår Marie Olsson som trovärdig och hennes uppgifter som tillförlitliga och hennes uppgifter om vilka åtgärder som vidtagits får också stöd av den skriftliga bevisning och de fotografier som åklagaren åberopat. Det saknas vidare, vilket tidigare sagts, utifrån Marie Olssons erfarenhet och sakkunskap inom området skäl att ifrågasätta de bedömningar hon gjort och de slutsatser hon dragit om hur byggnaderna anlagts och markarbetena utförts.

Sammantaget är alltså åklagarens bevisning enligt tingsrättens uppfattning tillräckligt stark för att det ska anses vara ställt utom rimligt tvivel att de åtgärder åklagaren påstått vidtagits inom *områdena 1-6*, bilaga 2, med de undantag som anges nedan.

Eftersom Marie Olsson inte med säkerhet kunnat ange om att det grävts ut eller förts bort jordmassor från *område 2*, bilaga 2 anser tingsrätten inte att åklagaren förmått visa att det

utförts markarbeten i det området, utan endast att det anlagts en badtunna, som enligt vad som framkommit är flyttbar. På samma sätt går det inte av hennes uppgifter vad avser *område 3*, bilaga 2 att dra slutsatsen att stenarna som påträffats där kommer från en urschaktning och därmed fornlämningsområdet.

Vad avser *område 6*, bilaga 2 har Maria Olssons uppgifter i och för sig också i någon mån präglats av en viss osäkerhet i det att hon uppgett sig inte ha sett vad som gjorts med platsen och inte med säkerhet kan säga att det gått till på det sätt hon beskrivit. I det fallet har åklagaren ändå enligt tingsrättens bedömning uppfyllt det gällande beviskravet i brottmål. Detta främst med hänsyn till att Marie Olsson mycket tydligt kunnat förklara varför arbetet måste ha gjorts på sätt hon redogjort för och också varit tydligt med att parkeringsytan utökats jämfört med tidigare. Vidare är det också av viss betydelse att hennes uppgifter i denna del får stöd av den promemoria Tomas Borg upprättat och vad han därvid antecknat om aktiviteter vid parkeringen.

Sammanfattningsvis anser tingsrätten alltså att åklagaren uppfyllt sin bevisbörda vad avser att det anlagts byggnader och utförts markarbeten inom fornlämningen och fornlämningsområdet samt att dessa bestått i de åtgärder som angetts i bilaga 2, dock att det inte är visat att det skett urschaktning och förts bort jordmassor i anslutning till badtunnan eller att klumpstenarna i *område 3*, bilaga 2 kommit från urschaktningen.

Frågan är därvid om de uppgifter Oddvar Lönnerkrantz och Maral Otetileu lämnat samt den bevisning de åberopat förtar bevisvärdet av åklagarens bevisning på ett sådant sätt att det ändå inte kan anses styrkt att dessa åtgärder vidtagits.

Maral Otetileus uppgifter om vilka åtgärder som vidtagits har varit vaga och diffusa och bygger i den utsträckning hon haft någon uppfattning om vad som gjorts på vad Oddvar Lönnerkrantz ska ha uppgett till henne. De uppgifter hon lämnat påverkar alltså inte enligt tingsrättens uppfattning bevisvärdet av åklagarens bevisning nämnvärt och förtar således inte styrkan i den bevisningen på ett sådant sätt att beviskravet inte längre skulle vara uppfyllt.

Vad gäller Oddvar Lönnerkrantz har hans uppgifter varit detaljerade och sammanhängande och han har i och för sig gjort ett trovärdigt intryck när han redogjort för de åtgärder han vidtagit.

I vissa delar har tingsrätten där han haft invändningar - arbetet med badtunnan samt klumpstenarna – inte funnit visat att de åtgärder åklagaren påstått vidtagits.

Frågan är om hans uppgifter i övrigt tillsammans med den bevisning han och Maral Otetileu åberopat förtar bevisvärdet av åklagarens bevisning i sådan mån att det även i ytterligare avseenden inte kan anses visat att av åklagaren påstådda åtgärder vidtagits.

Med hänsyn till vad Oddvar Lönnerkrantz uppgett om stugornas placering i *område 1*, bilaga 2, och till det tingsrätten iakttagit vid synen får vad han uppgett om avståndet mellan stenarna och stugorna i dag godtas. Däremot förtar enligt tingsrätten varken hans uppgifter eller de iakttagelser som gjorts vid synen bevisvärdet av vad Marie Olsson uppgett om avståndet vid sitt första besök, oaktat att hon inte gjort någon direkt mätning av avståndet utan endast en uppskattning. Detta särskilt eftersom stugorna även enligt vad Oddvar Lönnerkrantz uppgett flyttats vid ett antal tillfällen.

Vad gäller *område 3*, bilaga 2, har han gjort gällande att ingen urschaktning skett och att grunden ligger löst på frigolit. Vad gäller *område 4*, bilaga 2 har han hävdade att han endast rensat bort ogräs. Vad avser *område 5*, bilaga 2 att det främst är andra än han som kört där och att han inte kört med tunga maskiner på platsen. Vad slutligen avser *område 6*, bilaga 2 har han uppgett att han inte vidtagit sådana åtgärder som påståtts och att parkeringsytan inte utökats.

Hans uppgifter och den bevisning han åberopat, främst i form av fotografier, motsägs tydligt enligt tingsrätten av de uppgifter Marie Olsson lämnat samt de fotografier som åklagaren åberopat och också av vad som antecknats i Tomas Borgs promemoria om pågående åtgärder på parkeringen. Sammanfattningsvis förtar alltså hans uppgifter eller den bevisning han åberopat inte bevisvärdet av åklagarens bevisning.

Det sagda innebär att hans uppgifter i dessa avseenden är motbevisade och att åklagaren följaktligen förmått visa att de åtgärder han påstått utförts, utom vad avser arbetet med badtunnan, klumpstenarnas ursprung och det nuvarande avståndet mellan stugorna och gravfältets stenar.

Sammanfattningsvis är det alltså visat att det, som anges i gärningsbeskrivningen, anlagts byggnader och utförts markarbeten inom av åklagaren påstått område.

Anläggandet av byggnader och markarbetena har skadat fornlämningen och
fornlämningsområdet

Genom de uppgifter Marie Olsson lämnat vid förhandlingen och i sin skadedokumentation samt främst de fotografier som företetts finner tingsrätten att åklagaren förmått visa att de byggnader och markarbeten som utförts skadat fornlämningen inom *område 5, bilaga 2* och fornlämningsområdet inom *områdena 1-4 och 6, bilaga 2*. Det saknas även i detta avseende enligt tingsrätten anledning att ifrågasätta Marie Olssons bedömningar utifrån hennes sakkunskap inom området.

Vad avser *områdena 1 och 2, bilaga 2* rör det sig enligt tingsrättens uppfattning, utifrån vad som är visat om de åtgärder som vidtagits, enbart om skador på upplevelsevärdet. Med hänsyn till byggnadernas närhet till fastighetsgränsen mot gravfältet, oaktat att stugorna numera synes ligga längre från närmsta sten och därmed gränsen än tidigare, delar tingsrätten Marie Olssons uppfattning att byggnationerna kraftigt påverkar upplevelsevärdet och i sådan omfattning att det innebär skada. Även åtgärderna i *område 3, bilaga 2* påverkar den visuella upplevelsen av området på sätt Marie Olsson hävdar. Detsamma gäller *område 6, bilaga 2*. Vad som nu sagts gäller enligt tingsrätten oaktat att det sedan tidigare finns såväl en väg som bebyggelse i anslutning till gravfältet som redan i viss mån påverkar upplevelsen av gravfältet. Att vissa av skadorna kan återställas påverkar inte bedömningen att byggnationerna inneburit skada.

När det gäller *område 3-6, bilaga 2* är det också genom Marie Olssons uppgifter vid huvudförhandlingen och det hon angett i skadedokumentationen samt de fotografier som företetts visat att det uppstått markskador på grund av åtgärderna som vidtagits. Att vissa av dem kunnat eller kan återställas eller självläkt gör enligt tingsrätten inte att sådana skador som avses i lagen inte uppkommit.

Vad Oddvar Lönnerkrantz och Maral Otetileu anfört om förekomsten av skador påverkar inte bevisvärdet av åklagarens utredning och det är således visat att skador uppstått till följd av den byggnation som anlagts och de markarbeten som utförts. Detta gäller oaktat att deras uppgifter om tidigare åtgärder och användning av området, enligt tingsrätten, i avsaknad av utredning som vederlägger dessa får godtas.

Eftersom åklagaren uppgett han gör gällande ändring endast i den utsträckning tingsrätten inte skulle finna att det uppstått skada saknas med hänsyn till vad som sagts ovan anledning att pröva om åtgärderna också inneburit en ändring.

Frågan är då om det är Oddvar Lönnerkrantz och Maral Otetileu som utfört åtgärderna. Åklagaren har gjort gällande att de handlat gemensamt och i samförstånd. Tingsrätten börjar dock med att pröva vad som kan läggas var och en av dem till last.

Åtalet mot Maral Otetileu ogillas

Vad gäller Maral Otetileu är det i målet inte visat att hon rent faktiskt anlagt byggnader eller utfört markarbeten. Inte heller i övrigt ger utredningen stöd för att hon agerat på ett sätt som skulle kunna göra att hon ensam är att betrakta som gärningsman.

Åklagaren har dock gjort gällande att hon och Oddvar Lönnerkrantz agerat tillsammans och i samförstånd. Det som talar för att så skulle vara fallet är att hon är ägare till fastigheten och att hon redan av sina egna uppgifter varit medveten om att arbetena utfördes, fått viss information om dem och att det finns viss utredning som tyder på att åtgärderna varit del i en mer långsiktig tanke om fastighetens användning, även om hon inte var delaktig i själva utförandet.

Dessa omständigheter är dock enligt tingsrätten, med de höga beviskrav som gäller i brottmål, inte tillräckliga för att hon ska betraktas som gärningsman, varken ensam eller gemensamt och i samförstånd. Åtalet ska således till den del det avser Maral Otetileu ogillas.

Åtalet mot Oddvar Lönnerkrantz ska ogillas på grund av preskription

Som framgår ovan har tingsrätten funnit visat att det anlagts byggnader och utförts markarbeten inom fornlämningen och dess tillhörande fornlämningsområde och att åtgärderna skadat fornlämningen och fornlämningsområdet. Redan av Oddvar Lönnerkrantz egna uppgifter framgår att det är som han anlagt aktuella byggnader och vissa markarbetena och att han gjort detta olovligen. Vad han uppgett i detta avseende får enligt tingsrätten stöd av övrig utredning. Som framgår ovan har tingsrätten funnit styrkt att markarbetena i vissa avseenden utförts på annat sätt än Oddvar Lönnerkrantz vidgått. Den omständigheten att även andra, vilket inte är motbevisat, kan ha orsakat körskadorna inom *område 5*, bilaga 2, påverkar inte bedömningen i den delen. Åtalet för fornminnesbrott är alltså vad avser Oddvar Lönnerkrantz i objektiv

mening styrkt. Av det som sagts ovan beträffande Maral Otetileu är det dock inte visat att agerandet skett tillsammans och i samförstånd.

Frågan är om åklagaren också förmått styrka uppsåt. Det står redan genom Oddvar Lönnerkrantz egna uppgifter klart att han har, inte obetydliga kunskaper om fornlämningar, och det aktuella området i synnerhet. Det är också redan av hans egna uppgifter tydligt att han var medveten om gravfältet. Han måste med hänsyn till det som nu sagts samt Sösdala 15:14:s närhet till gravfältet, att gravfältet var inskrivet i fastighetsregistret för den fastigheten och att det på den fastigheten gjorts ett fynd av en trindyxa, som han kände till, insett att åtgärderna han vidtog inom av åklagaren påstått område och kunde skada detta. Den omständigheten att han kontaktat länsstyrelsen i september 2019 i anledning av stugorna och kommande planer ger ytterligare stöd åt att han haft sådan insikt och den information han fick av Marie Olsson gör enligt tingsrätten att åklagaren också förmått visa att han haft uppsåt till samtliga objektiva rekvisit i gärningsbeskrivningen. De åtgärder Oddvar Lönnerkrantz, vilket inte är vederlagt, uppgett sig ha vidtagit för att försäkra sig om att han inte skadade området påverkar inte uppsåtsbedömningen.

Åtalet för fornminnesbrott mot Oddvar Lönnerkrantz är alltså sammanfattningsvis styrkt. Tingsrätten anser dock att med de höga beviskrav som gäller i brottmål är inte annat visat än att gärningen begåtts under den tid som följer av Oddvar Lönnerkrantz och Marala Otetileus egna uppgifter om när åtgärderna vidtagits, dvs september 2019- december 2019. Detta gäller oaktat den artikel som åklagaren åberopat som tyder på att stugorna kommit till platsen redan sommaren 2019 och vad David Johansson uppgett härom. Detta eftersom det inte går att dra några säkra slutsatser om när de pallades upp.

Åklagaren har gjort gällande att gärningen bör bedömas som grovt brott och som stöd härför anfört att fornlämningen är särskilt omfattande och skyddsvärd samt att Oddvar Lönnerkrantz fortsatt att skada fornlämningen, trots att han informerats om att han saknade tillstånd för åtgärderna.

Även om de omständigheter åklagaren anfört får stöd av utredningen och talar för att gärningen bör bedömas som grovt brott är de enligt tingsrätten vid den helhetsbedömning som ska göras när tingsrätten tar ställning till hur en gärning ska rubriceras inte tillräckliga för att fråga ska anses vara om ett grovt brott. Tingsrätten har därvid beaktat att stora delar av skadorna är kopplade till upplevelsevärdet och det visuella intrycket samt att det i relativt stor utsträckning

är möjligt att återställa dessa genom att flytta de byggnader som anlagts. Det går inte heller att helt bortse från att vissa av markskadorna självläkt även om andra enligt vad som framkommit är av betydligt allvarigare slag. Det måste också beaktas att området även sedan tidigare i viss mån påverkats av åtgärder.

Vid en samlad bedömning anser tingsrätten följaktligen att gärningen är att bedöma som brott av normalgraden. Med hänsyn till att Oddvar Lönnerkrantz delgavs ansökan om stämning den 23 augusti 2022 och preskriptionstiden för brott av normalgraden är två år är gärningen följaktligen preskriberad och åtalet mot honom ska därför ogillas till följd av preskription.

Talan om företagsbot ogillas

Med hänsyn till utgången i skuldfrågan och tingsrättens bedömning av hur gärningen ska rubriceras, vilket innebär att det brott åklagaren lagt till grund för sin talan inte är styrkt, ska talan om företagsbot ogillas i förhållande till såväl Maral Otetileu som Oddvar Lönnerkrantz. Detta oaktat de möjligheter som under särskilda förutsättningar finns att pröva en talan om företagsbot trots preskription.

Försvvararna får ersättning med begärda belopp och kostnaderna ska stanna på staten

Fråga har varit om ett omfattande och tidskrävande mål inom ett mycket speciellt rättsområde. Med hänsyn härtill anser tingsrätten, oaktat de synpunkter åklagaren framfört avseende antalet platsbesök, behovet av vissa åtgärder och inläsningstid, att begärda ersättningar framstår som påkallade och skäligen. Var och en av försvvararna ska alltså få ersättning med begärda belopp.

Med hänsyn till utgången i skuldfrågorna och talan om företagsbot ska kostnaderna för försvaret stanna på staten.

*

Rätten

Rådmannen Karin Månsson samt nämndemännen Lars Nilsson, Maija-Liisa Grönn Mogensen och Allan Ljungqvist
Rätten är enig.

Digitalt signerad av rådmannen Karin Månsson

Överklagandeinformation

Hur man överklagar

Överklagandet ska ha kommit in till Hässleholms tingsrätt senast den 14 juni 2023. Överklagandet ska vara skriftligt. Hässleholms tingsrätt skickar det vidare till Hovrätten över Skåne och Blekinge.

Överklaga efter att motparten överklagat

Om ena parten har överklagat i rätt tid så har den andra parten också rätt att överklaga, även om tiden har gått ut. Det kallas att anslutningsöverklaga.

En part kan anslutningsöverklaga inom en extra vecka från det att överklagandetiden har gått ut. Ett anslutningsöverklagande måste alltså komma in inom 4 veckor från domens datum.

Ett anslutningsöverklagande upphör att gälla om det första överklagandet dras tillbaka eller av något annat skäl inte går vidare.

Så här gör du

1. Skriv Hässleholms tingsrätts namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att hovrätten ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet. Vill du ha nya förhör med någon som redan förhörts eller ny syn (till exempel besök på en plats), ska du berätta det och förklara varför. Tala också om ifall du vill att målsäganden ska komma personligen till en huvudförhandling.
4. Lämna namn och personnummer eller organisationsnummer. Lämna aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer. Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till Hässleholms tingsrätt. Tänk på att skicka det i god tid med hänsyn till postgången.

Vad händer sedan?

Hässleholms tingsrätt kontrollerar att överklagandet har kommit in i rätt tid. Om det har kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet har kommit in i tid skickar domstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Hovrätten över Skåne och Blekinge.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning kan även Hovrätten över Skåne och Blekinge skicka brev på det sättet.

Prövningstillstånd i hovrätten

När överklagandet kommer in till Hovrätten över Skåne och Blekinge tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning. Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att ta med allt du vill föra fram i överklagandet.

När krävs det prövningstillstånd?

Brottmålsdelen

I brottmålsdelen behövs prövningstillstånd i två olika fall:

- Den åtalade har dömts enbart till böter.
- Den åtalade har frikänts från ett brott som inte har mer än 6 månaders fängelse i straffskalan.

Skadeståndsdelen

Det krävs prövningstillstånd för att hovrätten ska pröva en begäran om skadestånd.

Undantag kan gälla när en dom överklagas i brottmålsdelen och det är kopplat till en begäran om skadestånd till brottet. Då krävs inte prövningstillstånd om

- det inte krävs prövningstillstånd i brottmålsdelen eller om
- hovrätten meddelar prövningstillstånd i brottmålsdelen.

Beslut i övriga frågor

I de mål där det krävs prövningstillstånd i brottmålsdelen (se ovan), krävs det också prövningstillstånd för sådana beslut som bara får överklagas i samband med att domen överklagas. Beslut som kan överklagas särskilt kräver inte prövningstillstånd.

När får man prövningstillstånd?

Hovrätten ger prövningstillstånd i 4 olika fall.

1. Hovrätten bedömer att det finns anledning att tvivla på att tingsrätten har dömt rätt.
2. Hovrätten anser att det inte går att bedöma om tingsrätten har dömt rätt utan att ta upp målet.
3. Hovrätten behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rättstillämpningen.
4. Hovrätten bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Det krävs också prövningstillstånd för sådana beslut som bara får överklagas i samband med att domen överklagas. Beslut som kan överklagas särskilt kräver inte prövningstillstånd.

Vill du veta mer?

Mer information finns på www.domstol.se. Ta kontakt med Hässleholms tingsrätt eller Hovrätten över Skåne och Blekinge om du har frågor.

ÅKLAGARMYNDIGHETEN
Åklagarområde Syd-Öst
Åklagarkammaren i Kalmar
Kammaråklagare Robert Knutsson

Stämningsansökan

2022-01-12

Sida 1(4)
Handling 105
Ärende AM-162943-19
Handläggare 207A-4

Ange dessa uppgifter vid kontakt med myndigheten

Hässleholms tingsrätt
B 282-20

HÄSLEHOLMS TINGSRÄTT
Rotel 05

INKOM: 2022-01-12
MÅLNR: B 282-20
AKTBIL: 18

HÄSLEHOLMS TINGSRÄTT
Rotel 05

INKOM: 2023-04-26
MÅLNR: B 282-20
AKTBIL: 117

Stämningsansökan

Tiltalade

Jarl Oddvar Lönnerkrantz (19770213-4094)
Företräds av advokat Magnus Lundh.

Maral Otetileu (19691280-3969)
Medborgare i Kazakstan.
Företräds av advokat Sven Severin.

Övriga svaranden

Oddvar Lönnerkrantz (19770213-4094)

Maral Otetileu (19691280-3969)

Ansvaryrkanden m.m.

1 GROVT FORNMINNESBROTT (Oddvar Lönnerkrantz och Maral Otetileu)

5000-K1508534-19

Oddvar Lönnerkrantz och Maral Otetileu har tillsammans och i samförstånd [?]anlagt byggnader och utfört markarbeten varigenom de ändrat eller skadat fornlämningen Vätteryds gravfält L1990:1893 och dess tillhörande fornlämningsområde. Det hände mellan den 1 januari 2019 och den 1 april 2020 på Vätteryds gravfält inom fastigheterna Sösdala 15:14 och Sösdala 64:3, Hässleholms kommun.

Maral Otetileu och Jarl Oddvar Lönnerkrantz begick gärningen med uppsåt.

Brottet bör bedömas som grovt eftersom fornlämningen är särskilt omfattande och skyddsvärd samt då Maral Otetileu och Oddvar Lönnerkrantz alltså fortsatt ändra eller skada fornlämningen trots att de informerats av myndigheter om att de saknar tillstånd för sina åtgärder.

Lagrum: 2 kap 21 § 1 st 2 p och 2 st kulturmiljölagen (1988:950)

I obvilgen

*Justerat av
äkl. vid huf*

/JK

H Otetileu

*Justerat av
äkl. vid huf*

/JK

Muntlig bevisning

1. Förhör med den tilltalade **Oddvar Lönnerkrantz** som förnekar brott.
2. Förhör med den tilltalade **Maral Otileu** som förnekar brott.
3. Förhör med vittnet **Marie Olsson** angående hennes kännedom om ärendet i egenskap av arkeolog vid länsstyrelsen för att bevisa uppkommen skada eller ändring av fornlämningen samt omständigheterna kring gärningen.
4. Förhör med vittnet **David Johansson** om hans kontakter med de tilltalade i hans egenskap av bygglovshandläggare vid Hässleholms kommun samt hans kännedom om omständigheterna kring gärningen för att bevisa när arbetet utförts, vad som utförts och hur det utförts.

Övrig bevisning

1. Åtalsanmälan från Länsstyrelsen Skåne(förundersökningsprotokoll s. 2-5) för att bevisa fornlämningens skyddsvärde dess utsträckning, vilka åtgärder som gärningen inneburit samt hur dessa påverkat fornlämningen.
2. Kartor över uppförd bebyggelse med information(förundersökningsprotokoll s. 6-8) för att bevisa förhållandena på platsen, var gärningen har begåtts och hur den påverkat fornlämningen.
3. Fotografier från Länsstyrelsens besiktning 2019-11-14(förundersökningsprotokoll s. 9-19) för att bevisa förhållandena på platsen samt hur gärningen begåtts.
4. Översiktskarta över fornlämning nr L1990:1893(förundersökningsprotokoll s. 20) för att bevisa byggnadernas placering i relation till fornlämningen och fornlämningens utmärkta område.
5. Utdrag ur fastighetsregistret för fastigheterna Hässleholm Sösdala 15:14(förundersökningsprotokoll s. 29-30) för att bevisa att Maral Otelieu är ägare till fastigheten.
6. Händelserapport/Tillsynsrapport Sösdala med skadedokumentation av Vätterysgravfältet L1990:1893 med karta/översiktbild och fotografier(förundersökningsprotokoll s. 33-36 samt 37-56) för att bevisa förhållandena på platsen, uppkomna skador och hur fornlämningen ändrats.

7. Fotografier med tillhörande PM (förundersökningsprotokoll s. 57-62) för att bevisa förhållandena på platsen, och hur fornlämningen ändrats samt när gärningen begåtts, särskilt till styrkande av att markberedning i stor skala bedrevs den 3 december 2019.
8. Uppgifter från Riksantikvarieämbetet (förundersökningsprotokoll s. 72-83) för att bevisa karaktären på fornminnet och dess skyddsvärde.
9. Situationsplaner(tilläggsprotokoll s. 15-16) för att bevisa förhållandena på platsen.
10. Fotografier från kommunala platsbesök (tilläggsprotokoll s. 17-67) för att bevisa förhållandena på platsen, gärningens art samt att byggnation fortsatt trots förbud.
11. PM avseende att de tilltalade inte ansökt om bygglov- eller annat tillstånd innan de vidtagit de i gärningen beskrivna åtgärderna (tilläggsprotokoll s. 82) för att bevisa omständigheterna kring gärningen.
12. Ärendekort samt tillhörande handlingar(tilläggsprotokoll s. 83-117) för att bevisa att förbud mot fortsatt byggarbete fattades den 22 augusti 2019 samt till klarläggande av omständigheterna kring den verksamhet som bedrivits på fastigheten.
13. Beslut från Hässleholms kommun samt Länsstyrelsen i Skåne(tilläggsprotokoll s. 119-140) för att bevisa att det handlande som konstituerar den brottsliga gärningen fortsatt trots att kommunen beslutat om att inget arbete fick utföras på fastigheten.

2 TALAN OM FÖRETAGSBOT (Oddvar Lönnerkrantz)

Det yrkas att tingsrätten ålägger Oddvar Lönnerkrantz att betala en företagsbot om 75 000 kronor på grund av nedan angivna brott begångna i utövningen av näringsverksamhet.

Som näringsidkare har Oddvar Lönnerkrantz inte gjort vad som skäligen kunnat krävas för att förebygga brottsligheten.

Oddvar Lönnerkrantz har inom ramen för en av honom bedriven café, konferens- och upplevelseverksamhet begått den gärning som beskrivs i åtalspunkt 1.

Lagrum: 36 kap 7 § brottsbalken

3 TALAN OM FÖRETAGSBOT (Maral Otetileu)

Det yrkas att tingsrätten ålägger Maral Otetileu att betala en företagsbot om 75 000 kronor på grund av nedan angivna brott begångna i utövningen av näringsverksamhet.

Som näringsidkare har Maral Otetileu inte gjort vad som skäligen kunnat krävas för att förebygga brottsligheten.

Maral Otetileu har inom ramen för en av ~~honom~~ bedriven café-, konferens- och upplevelseverksamhet begått den gärning som beskrivs i åtalspunkt 1.

Lagrum: 36 kap 7 § brottsbalken

Handläggning

Beräknad tidsåtgång för förhandlingen: en halv till en dag.

Beräknad tidsåtgång för förhör: Personlig närvaro eller video.

Från henna

Justerat av
äkt. vid huf

/JK

Länsstyrelsen
Skåne

KOMPLETTERING

1(4)³³

2020-02-24

Dnr 431-31592-2019

Kontaktperson
Kulturmiljöenheten
Marie Olsson
010-2241551
Marie.Olsson@lansstyrelsen.se

Polismyndigheten
Nationella Operativa Avdelningen (NOA)
Utredningssektionen/Kulturarvsbrott
Att: Hans Borin
hans.borin@polisen.se

HÄSLEHOLMS TINGSRÄTT
Rotel 05

INKOM: 2023-05-22
MÅLN: B 282-20
SAKTBL: 121

Skadedokumentation av Vätterydsgravfältet L1990:1893/Norra Mellby 1:1 och dess fornlämningsområde inom fastigheterna Sösdala 64:3 och 15:14, utförd 2020-01-30

Område 1

Stugområde, bestående av fem träbyggnader varav fyra ligger dikt an på rad utmed fastighetsgränsen till fastigheten Sösdala 64:3 (ägare Statens fastighetsverk) samt en nytillkommen liten byggnad strax bakom de två östligast belägna träbyggnaderna. Fastighetsgränsen markeras av en gammal torvvall. Samtliga stugor är upplade på stenar.

- Storlek: sammantaget omfattar byggnaderna totalt 47 kvadratmeter
- Skador/intrång i fornlämningsområdet: Avståndet mellan stugorna och de närmaste resta gravstenarna är cirka 10 meter. Inga markskador i form av körspår eller andra fysiska ingrepp iaktogs, ej heller på torvullen.
- Stugorna ligger inom fornlämningsområdet (skyddsområdet) och inkräktar påtagligt på gravfältets upplevelsevärde.
- Foto nr: 1-4, datum 2020-01-30

Område 2

Badtunna av trä cirka 2,5 meter i diameter och placerad med ett avstånd av cirka 8 meter till fastighetsgräns mot Sösdala 64:3.

- Storlek: sex kvadratmeter med ett djup av cirka och cirka 0,2 meter.
- Skador: Matjord borttagen under tunnan. Urschaktningen är inte grävd ned till underliggande alv. Jordmassorna är bortförda från platsen.
- Foto nr: 5-6, datum 2020-01-30

Område 3

Nordvästra delen av gårdstomten med kaffeserveringen. Inom det urschaktade området har tidigare påträffats en trindyxa från äldre stenålder L1985:559/Norra Mellby 351.

- Skador: Kraftig urschaktning för nybyggnation av hus i förlängning av befintlig ekonomibyggnad och gjuten platta strax norr därom för mindre byggnad.
- Storlek: Cirka 270 kvadratmeter
- Det urschaktade området liksom långhuset inkräktar väldigt mycket på den visuella upplevelsen av gravfältet och dess skyddsområde. Därtill har delar av fornlämningen schaktats bort utan antikvariska åtgärder och arkeologisk dokumentation.
- I den sydvästra delen av det urschaktade området ligger en ansamling av större klumpstenar, mestadels cirka 0,8 till 0,9 meter stora. Stenarna härrör sannolikt från de urschaktade jordmassorna som har borttransporterats från platsen. I närområdet finns två platser med dumpade jordmassor, dels i väster Sösdala 15:14, dels norr om fastigheten väster om väg 23.
- Det nyuppförda huset vid platsen för befintlig ekonomibyggnad omfattar cirka 45 kvadratmeter och vilar på en nyanlagd syllstensgrund. Den gjutna plattan omfattar även den cirka 45 kvadratmeter.
- Foto nr: 7-12 datum 2020-01-30

Område 4

Område utmed norra sidan av fastighetsgränsen tillika torvvallen sydväst om den förra kaffeserveringen.

- Skador: Mindre urschaktningar har gjorts längs ekonomibyggnadens södra långsida, liksom utmed en mindre tillbyggnad till den förra. Båda husen ligger i NV-SO, parallellt med fastighetsgränsen.
- Storlek: cirka 5 kvadratmeter. Schaktdjupet uppskattas till mellan 0,2 till 0,8 meter.
- Foto nr: 13

Område 5

Område inom gravfältet med körskador mellan resta stenar.

- Storlek: Cirka 240 kvadratmeter.
- Skador: Marken har körskador tätt in på resta gravstenar.
- Foto nr: 14-17, datum 2020-01-30

Område 6

Ny parkeringsyta mellan väg 23 och kaffeserveringen. Området berör äldre vägsträckning med potential för gravar och boplatzlämningar under den gamla vägen. Området ligger inom fornlämningens skyddsområde.

- Storlek: cirka 900 kvadratmeter.
- Skador: Inom området har matjorden banats av och fyllnadsmassor förts på utan antikvariska åtgärder och arkeologisk dokumentation.
- Foto nr: 18, datum 2020-01-30

Samlad bedömning

Mycket omfattande och allvarliga skador

Skadorna inom fornlämningen och dess skyddsområde är som mest omfattande inom område 3, 4, 5 och 6, dvs områdena nordväst, söder och sydost om kaffeserveringen, där det dels har utförts omfattande urschaktningar dels omfattande matjordsavbaning med påförda fyllnadsmassor samt uppförande av byggnader. Vid en ansökan om ingrepp i fornlämning hade Länsstyrelsen aldrig gett tillstånd den markgrepp som nu har genomförts.

De omfattande markgreppen kan ha resulterat i en betydande informations- och kunskapsförlust, då gravfältets ursprungliga utbredning inte är känd. Vid arkeologiska undersökningar i slutet av 1950-talet, i samband med ombyggnaden av väg 23, påträffades strax sydost om de nu skadade områdena, talrika fornlämningar dolda under mark, dels i form av gravar från äldre och yngre järnålder, dels boplatzlämningar från yngre stenålder.

Enligt Länsstyrelsen bedömning är sannolikheten mycket stor att under mark dolda fornlämningar av liknande typ och karaktär kan ha skadats och tagits bort vid de nu utförda schaktningarna. Inom det kraftigt urschaktade området (nr 3) är skadorna irreparabla, medan skadornas omfattning inom området för den nya parkeringsplatsen (nr 6), utmed ekonomilängan (nr 4) och körskadorna inom gravfältet (nr 5) är mer svårbedömda.

Enligt Länsstyrelsens bedömning bör samtliga nyuppförda byggnader vid kaffeserveringen tas bort, pga det allvarliga intrånget, som på ett mycket påtagligt sätt skadar upplevelsen av gravfältet och dess skyddsområde. Vidare måste en arkeologisk efterundersökning genomföras för att undersöka skadornas omfattning och dokumentera eventuella dolda fornlämningar inom område 4 och 6.

Omfattande och allvarliga skador

Körskadorna mellan de resta stenarna (Område 5) bedöms som allvarliga, då man kört mycket nära flera gravstenar, med risk att skada dessa. Vidare kan tyngden av maskinen ha orsakat skador på fornlämningar dolda under mark, såsom brandgropar, stenfundament till borttagna resta stenar, eldstäder mm. Körskadorna inom området behöver återställas. Ingen efterundersökning behöver sannolikt utföras.

Mindre omfattande skador

Inom områden 1 och 2 bedöms markskadorna vara mindre omfattande. Vid stugorna inom område 1 är konsekvenserna mindre, då inga markarbeten har utförts. Enligt Länsstyrelsens bedömning bör samtliga stugor, pga det visuella intrånget i fornlämningens skyddsområde tas bort och flyttas till annan plats. Det är möjligt att hitta en ny placering för stugorna inom fastigheten Sösdala 15:14.

Inom område 2 bör badtunnan tas bort och marken inom den urschaktade ytan i slutningen återställas.

Denna handling är digitalt bekräftad och saknar därför underskrift

Marie Olsson

Bilagor

- 1) Karta/ortofoto med skadeområdena 1-6
- 2) Foton från besiktning 2020-01-30
- 3) Ortofoto 2018

Kopia till

Åklagarmyndigheten, Åklagarkammaren i Kalmar, att: Robert Knutsson

Så här hanterar länsstyrelsen personuppgifter

Information om hur vi hanterar dessa hittar du på www.lansstyrelsen.se/dataskydd.